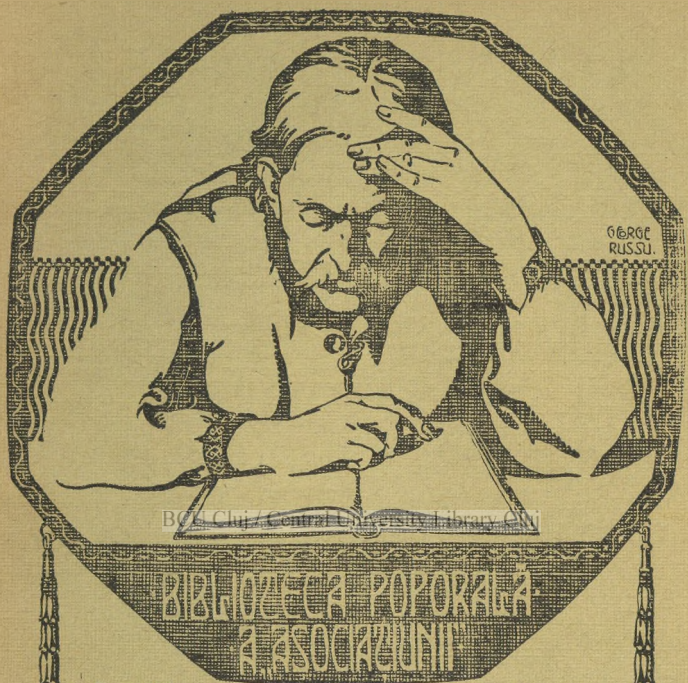

133503

BCU Cluj / Central Library Cluj

BIBLIOTECA POPORILOR
ĂI ROMÂNIEI

An. IV.

Nr. 39,

Pavel Cătana

tălmăcire din limba cehă.

De

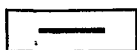
Dr. I. Ū. Iarnik.

— SIBIIU, IUNIE, 1914. —

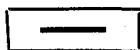
Apare la sfârșitul fiecărei luni. ● Abonamentul pe un an : 2 Cor.

Prețul 30 bani.

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

:: apare odată pe lună ::
sub îngrijirea secretarului

OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU,
red. resp.

=====
In lunile de vară, Iulie și August «Biblioteca poporală a Asociațiunii» nu apare. In locul acestor broșuri membrii ajutători ai «Asociațiunii», primesc, în luna lui Decembrie,

==== Calendarul Asociațiunii. ====

=====
Membrii ajutători ai «Asociațiunii» primesc, așadar, zece broșuri și un Calendar în fiecare an.

=====
Membru ajutător al «Asociațiunii» se face acela, care plătește înainte, la începutul fiecărui an o taxă de cel puțin 2 cor.

=====
Taxa de membru ajutător se plătește la *agenta*
tura «Asociațiunii» din sat sau de-adreptul
la «Biroul Asociațiunii» în Sibiu (ungurește:
Nagyszeben), Strada Șaguna Nr. 6, sau la despăr-
țământul «Asociațiunii»,

—————

649995
BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAȚIUNII.

Pavel Cătana

tălmăcire din limba cehă.

De

Dr. I. U. Iarnik.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201503121

SIBIIU.

„Editura Asociației”.

1914.

133502

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu

Pavel Cătana.

I.

La o margine a satului Rocoșin se află două căsuțe. Una e a lui Novac și alta a lui Voina. Nu se știe pe ce vreme se vor fi pripășit Novăceștii și Voineștii prin locurile acestea, dar mic și mare știe cum se cade, că aceste două gazde vecine au trăit totdeauna în bună înțelegere.

Și dreptul lui Dumnezeu, o pace trainică între vecinii lipiți unul de altul nu este lucru puțin! Cât de lesne se află pricină de sfadă? Și la Novac și la Voina se aflau mai găște, mai rațe, mai găini, ba mai și câte o vițoară ceva — de! ce-a dat Dumnezeu. S'apoi știți D-voastră, că dobitocul tot dobitoc rămâne. Când câte-o cotcodină mai blăstămată sareà gar-

dul, când mânzatul făcea câte-o spărtură... dar asemenea alucruri nu dau sămânță de gălceavă la gazdele noastre.

Ori și cine poate vedea, că în căscioarele, despre cari am început a istorisi, locuiau niște oameni înțelepți și de îngăduială; nestrămutata lor pretinie de bună seamă le face cinste. Și cum erau bătrânii, așa erau și copiii. Chiar și între aceștia domnia pretiniei și bunătatea de inimă, și părinții nu se amestecau niciodată în sfezile lor.

Amândouă căsuțele făceau, așa zicând, o familie; vecinii se sfătuiau împreună și se ajutau unul pe altul, îndurau împreună nenorocirile și se veseliau când le umblă mai bine, în sfârșit erau adevărați pretini.

Cât privește bunurile pământești, Dumnezeu le dăruise tot cam atâta și Novăceștilor și Voinăștilor. Ce e drept, nu aveau atât pământ al lor, ca să poată trăi din el, dar luau în arândă de pe la alți țărani, niște margini mai depărtate. Pentru aceasta însă ei nu făceau deosebire de lucru, ci grijeau tot așa de bine pământul

altora ca și pe al lor însuși. Boi n'avea nici Novac, nici Voina, ci fiecare ținea câte două vaci și cu acestea-și vedeà de holde. Câte odată se întâmpla de unul dintre ei prăsià și câte-o păreche de juncani, pe care însă nu-i ținea multă vreme, ci după ce isprăvia lucrările cele mai de lipsă, îi făcea parale — se înțelege la timp potrivit.

După ce le-am povestit mai sus, nu cred, că e de lipsă să mai pomenim, că la o asemenea întâmplare cel cu juncii ajută și pe vecinul său... asta se înțelege de sine. În chipul acesta le mergeà bine și unora și altora; trăiau mulțamiți și fericiți cu toate năcazurile ce din vreme în vreme dau peste ei. Fiii urmau părinților, și pe lângă casă și celece se țineau de dânsa moșteniau și omenia strămoșilor lor, toți, fără deosebire, oameni cu inimă curată.

La începutul anului 1849 familia Novăceștilor și a Voinestilor erà alcătuită în următorul chip: Novac erà văduv. Nu-i mai lipsià mult până la șasezeci de ani. Nevasta, Dumnezeu s'o ierte, îi murise de mai multă vreme.

N'aveà pe altcineva, decât un fecior mare și pe bătrâna sa mamă, ce-i îngrijă de casă.

La Voina erà numai văduva. Dară lelea Catrina mai țineà și pe tata răposatului său bărbat — om tare bătrân; totodată erà muma unei fete mari și la doi copii nevârstnici.

Pavel, fiul lui Novac, erà fecior voinic, chipeș și bine legat; se pricepeà cum se cade la lucru și purtarea lui puteà să slujească de pildă în toate privințele. Deși n'avuse parte de o creștere mai aleasă și deși în-deletnicirea lui erà cea obicinuită, țărănească, totuș el purtă în sine o bogată comoară de simțiri înalte și se deosebià de mulți prin curățenia inimii sale. Mare erà iubirea, ce o aveà el pentru taică-său, dar și mai mult cinsteà și iubeà el pe bătrâna sa bună.

Bătrâna erà singura femeie în căscioara lui Novac, dar, sărmana, grijeà fără preget de toate trebile casnice. I-se sfârșiau însă biet puterile, văzând cu ochi. Cu greu mai duceà vasele, cu mare năcaz mai scoteà apă din fântână, dar cu toate acestea țineà

de prisos orice ajutor. Zău, săraca bătrână, bine slujise ea și fiu-său și nepotu-său — cel puțin așa credeà ea în sufletul ei — și nu vrea să se lase la odihnă nicidecum, ferit-a Dumnezeu. Voià și să spele rufele și să vază de mâncare și să grijească de vite, ba erà în stare chiar să se ducă la cărat iarbă, și îngrijirea inului erà pentru dânsa lucru de nimica. De câteori voià cineva să o ajute, se năcăjià foc și ziceà, că se îndoesc de vrednicia ei, și ca să le arete, că e încă iute și cu putere, se învârteà ca un prisnel, punând mâna acì pe un lucru, acì pe altul. Cine nu-și uită, că duceà în spinare mai bine de 80 de ani, se va mirà, cum puteà să se trudească într'atâta. Trebuie să mărturisim, că la vârsta ei atât de înaintată erà cu mult mai îndemânată, decât multe dintre cele tinere.

Acum cu toată vrednicia și cu tot zorul ei minuni nu făceà; ci de! trebușoare mai de toate zilele, câte ceva prin casă, căci de unde păcatele mai aveà putere pentru vreo lucrare mai grea? Dar, Doamne ferește, să-i fi bătut cineva șaua în privința aceasta;

nu voià să știe nimic de-al de astea. Atât numai le spuneà la ai săi: că-i trebie vreme — dar dacà se va odihni puțin, va face de bună seamă și de douăori pe-atâta.

Pavel nu o supără niciodată, când bătrâna îi povesteà de vioiciunea sa și nu-i luà în nume de rău, când îl ținea încă de copilăș, care nu poate fi în stare să ție pas cu ea la nici o treabă. Că doară erà nepoțelul ei, pe care ea însași îl legănase mai ieri-alaltăieri; drept aceea se purtà pururea față de el ca și cu un băiat mic. Chiar și pe tata lui Pavel îl socotià de tinăr și erà gata în orice vreme a-i da și lui mână de ajutor. Mai mult se trudeà pentru ei, când se întâmplà de se bolnăviau. Le primeneà patul, le înălțà căpătâiul, îi întorceà, îi acopereà — până mai îi înădușeà, le ștergeà sudorile de pe frunte și-i îndopà mereu cu fel de fel de bucate. Peste noapte îi păzià fiindu-i frică să nu cumva să se desvălească; iar dimineața îi spălà pe ochi, le făceà cruce și ziceà cu glas mare rugăciunile.

Mititelul Păvelăș al bunicei nu zăceà niciodată multă vreme. De obi-

ceiu erà sănătos ca un pește și când după o boală scurtă și ușoară se desgropă din perinile în care-l înămolise bunică-sa, sta înaintea acesteia ca un granatir, așa încât bătrâna trebuià să se uite în sus ca să-i poată căută în ochi și abià-abià ajungeà cu mâna până la creștetul lui. Din această pricină îi păreà mai bine să-l vadă culcat. Sara, când nepotul său se da la odihna, îi plăceà să șadă lângă el și să-l desmerde ușurel cu mâna pe față. Fiind ostenit în urma lucrului de peste zi, flăcăul adormeà iute-iute; bunica-l binecuvântà și-l sărutà pe față însă cu mare băgare de seamă, temându-se, ca nu cumva să-l deștepte. Strângeà din toate părțile învălitoarea pe lângă el — mai cu seamă din partea de cătră părete — și călcând ușor, numai în ciorapi, se furișà încetinel într'al său așternut.

 Ca toate bătrânele, bunica nu prea aveà somn îndelungat. De obicei ea se închinà până cătră miezul nopții, iar dimineața ca o femeie harnică ce erà, se sileà să fie cea dintâiu la lucru. Nimic nu erà în stare să năcăjească mai cumplit pe biata, bătrână, decât

când a aflat ai săi în zori de zi că mai ațipește și ar fi fost posnă mare să-i fi pomenit careva despre acest lucru; s'ar fi făcut sărmana de ciudă praf și pulbere. Dar cei din casă erau oameni de omenie; se făceau, că nici nu văd așa ceva. Pavel ieșiă din casă încetișor și aduceă din toate părțile tot ce trebuia, așa încât bătrâna nu mai aveà lipsă a se mai năcăji cu căratul de colo până colo, ci puteà să ia din grămadă tot ce-i trebuia.

Ii plăceà bunicei se poată zice, că a făcut toate singură și astfel încredința mereu pe aceia, cari voiau să o ajute, că-și pierd vremea înzadar și numai îi fac supărare. Cam aceste vorbe se auziau de obicei, de pildă la coptul pânei, la spălatul de rufe și de câteori se chiemă vreo muiere din sat ca să o înlesnească la grijitul inului. Numai când Petronila, fata vecinului, veneà să-i deà mână de ajutor nu mai ziceà harnica băbușcă nici o vorbă. Pe aceasta o suferià bucuros pe lângă sine, ba vorbind adevărat, îi erà dragă ca însuși Pavel. I-se păreà bătrânei, că și Petronilei îi este

bunică, — și nu fără cuvânt. Fata îi zicea bunică; ș'apoi la Voina eră ca acasă. Cu bătrânul eră cunoscută de un cârd de ani, amândoi se aveau ca frate cu soră. Lelea Catrina îi zicea maică. Și nu de puțineori se întâmplă, că și bunica mai ajută la câte ceva pe lelea Catrina, asemenea din când în când și Pavel împreună cu tatăl său. Drept aceea nu putea bătrâna să nu primească din vreme în vreme slujbele vecinilor.

Petronila da pe la bunica de vreo câteva ori pe zi, aruncă ochii prin curte și totdeauna găcea cu mare istețime când și la ce îi trebuia ajutor. Rar de tot o chiemă însași bătrâna, se înțelege, numai atunci, când aveà de făcut ceva peste puterile ei. Dar și la o asemenea întâmplare baba țineà una, că nici altă muiere, cât de tinără, n'ar fi în stare să facă neajutată acel lucru la ai săi nu le mai pomeneà nimica. Pe fata vecinei o mulțamià, punându-i la o parte câte ceva de mâncare, sau cumpărându-i câte o bucațică mai bună. Pentru bunica ea eră tot băețică de vr'o câțiva anișori, nedesvățată încă de turtă dulce și de smochine.

In faptă Petronila erà frumoasă ca un trandafir înflorit, bine crescută și harnică, de nici zece bunici n'ar fi fost în stare să facă aceea ce ieșiă din mânilor ei. Erà, știi colea, fată cum e legea. Dar bătrânei nici prin gând nu-i treceau astfel de comedii. Ea socotea și pe văduva, mama Petronilei, de tinără, necoaptă la minte; numai pe Voina bătrânul îl ținea de om în vârstă, vrednic a stă la sfaturi cu ea. Toți ceilalți erau încă copii. Cât despre Luca și Mateiu, băieții Catrinei, unul de 12 ani și altul de 7, nici nu se știa că sunt pe lume; bunica nu-i ținea nici măcar de copii de țită.

La toți le erà dragă bunica. Lelea Catrina o cinstea din adâncul inimii sale și totdeauna îi făcea cu plăcere fel de fel de înlesniri. Moș Voina îi erà prietin din copilărie și de multeori zicea în auzul tuturor, că femeii ca răposata sa babă — Dumnezeu s'o odihnească — și ca vecină-sa, mama lui Novac, nu s'a mai pomenit de când lumea, și mai departe, că oasele acestor două muieri — ale răposatei și ale vecinei sale — ar trebui pisate

mărunt și date ca doftorie tuturor nevestelor din lume, ca și acestea să se facă harnice ca dânsele.

Luca și Mateiu săltau vesel pe lângă bunica, săreau peste gard la dânsa, îi mânau vacile la pășune și-i păzeau găștele și rațele. O aveau tot așa de dragă ca și pe moșul lor, și când din întâmplare veneau dela școală și nu găseau pe nimenea acasă, alergau la dânsa și-i cereau ceva de mâncare. Pavel le erà bun prietin; el le împletià bice, le făceà săniuțe, și când se duceà undeva, îi puneà bucuros în car. Bunica își aduceà aminte de când erà și ea mititică și-i săltà inima de bucurie, când privià la jocurile copiilor.

Când se amestecà și Petronila printre ei, erà cu un copil mai mult; bunica nici că-și puteà închipui, că iubirea ce o arătà fetica față de Pavel ar fi putut fi alta decât copilărească. Ce e drept, nepoțelul și nepoțica nu-și mărturisiseră încă dragostea unul altuia, ci se iubeau cu iubirea unor prieteni adevărați; cu toate acestea inimioarele lor se înțelegeau cum

se cade, și zău, greu ar fi putut trăi una fără alta.

Deși se purtau unul față de altul ca frate cu soră, totuși le cădeà, nu știu cum, bine, când se vedeau împreună și li-se păreà, că n'ar puteà fi fericire mai mare, decât atunci, când ar puteà să rămână tot la olaltă. Și fiindcă nimeni nu țineà în de rău legătura ce erà între ei, dimpotrivă toți ai casei le dau pildă de dragoste, ei nu se sfiau a-și arătà iubirea prin fapte.

Pavel și Petronila mergeau din căsuță în căsuță cu mâinile pe după cap, se duceau împreună la biserică, și flăcăul aveà ori și când intrare la vecini. Bătrânului îi plăceà mult de feciorul lui Novac, din când în când trimitea pe Catrina, sau pe Petronila după el și-l priveà curat de copil al său. Petronila îi coseà lui Pavel cămăși, îl legà la gât, — la Crăciun îl cinstià cu mere și cu nuci, iar la Paști cu ouă roșii. Ei singuri știu, dacă li-o fi trăsniț vreodată prin cap ca odinioară să se unească pentru totdeauna prin căsătorie. De bună seamă inimile lor doreau cu nerăbdare așa

ceva, dar nu cred să-și fi descoperit unul altuia această dorință. Tatăl lui Pavel n'avu de lucru odată și-i dete pildă bătrânei de treaba aceasta, însă bunica se miră, cum de i-a putut trece prin căciulă să împreune niște copii, și-l sfātuî să fie mai cu răbdare.

Dară Pavel mai aveà de lucru cu cătănia, și nu puteà să capete răvaș de însurătoare până a nu-și împlini această datorie. Nu trecu mult, și fu scris și el între feciorii de vârstă — azi, mâne, aveà să facă un drum, în urma căruia, sau trebuia să rămână la oraș, sau să se întoarcă mire al Petronilei.

II.

Într'o Sâmbătă după amiazi — erà pe la începutul primăverii — și la Novac și la Voina se grijeà ca în toate Sâmbetele atât prin curte, cât și prin easă, căci știți D-voastră, tot creștinul vrea să aibă curat Dumineca... când iată că veni slujbașul dela domnie și-i aduse bunicii o scrisoare cât o plăcintă. I-o întinse pe fereastră și fi-

indu-i degrabă, nu aşteptă până să-şi ia seama bătrâna şi să-l întrebe, că ce o fi zicând în scrisoarea, ce i-a adus-o, ci repede de tot întoarse spaţele şi pe ici şi-e drumul.

Baba întorcea cu nelinişte scrisoarea când pe o parte, când pe alta, şi nu-i prea venea la socoteală, bănuind, că Domniile nu-ţi trimit niciodată veşti să te ungă, ci numai năpăsturi şi belele. Par'că nu ştiu cum, se temeă biata de vr'un lucru rău, Doamne fereşte. Deocamdată însă scrisoarea trebuia lăsată la o parte, deoarece nici unul dintre ai săi nu era acasă, ş'apoi cu cetitul..., că doară nu s'ar pricepe ea, o bătrână mai de un veac de vreme, la toate bazaconiile de pe lume. Puse dar hârtia după icoană şi apucându-se din nou de şters şi de spălat, rugă fierbinte pe Dumnezeu să ţie pe duhul necurat cât mai departe de robii săi.

Tocmai atunci eşi vecină-sa la apă. Bunica o chiamă şi-i arată cartea cu pecetea cea uriaşă. Dară nici lelea Catrina nu era mai bătută la cap la astfel de lucruri; ea voiă să strige pe Luca, care tocmai se întorcea dela

școală, ca să vie și să le lumineze. Bătrâna își făcù cruce și o ținù de rău, zicând, că nu e în toate mințile, când vrea să pună ea pe un copil de ieri, de alaltăieri să-i cetească cartea dela Domnie. Chiar despre Petronila cu greu îi veneà a crede, că va aveà atâta învățatură; totuși la spusele vecinei sale se înduplecà să o cheme, ca să-și arete mult lăudata vrednicie.

Înainte de a luà în mână scrisoarea, Petronila 'și șterse frumușel degetele cu prestelcuța (șorțul) — dară abia începù a înciocălă o buche cu alta, când văzù că n'are a face cu carte cehească, ci că scrisoarea trebuie să fie nemțească. Bunica făcèa din cap, în semn, că nu crede să fie așa, dar nu se mulțamì cu atâta, ci întră în casă, își luà ochelarii din afumata psaltire și atârându-i pe vârful nasului, se puse se iscodească însași minunata plăcintă. Ea depărtà hârtia de o schioapă, două, de dinaintea nasului, apoi tot mai tare, tot mai tare, până ce se arătară privirilor sale niște dungi negre și lungărețe. Lelea Catrina-și îndoì și ea gâtul spre scrisoare, voind să-i dea bunicei mână

de ajutor, iar Petronila sta deoparte și zâmbià cu șiretenie, știind de bună seamă, că în nici un chip nu o vor putea scoate la vr'un căpătâi; căci în adevăr, cartea erà scrisă nemțește. Peste puțin, se încredințară și bătrânele, că așa trebuie să fie, și amândouă rămaseră cu ochii înholbați la groaznica pecete. În sfârșit bunica-și veni iarăși în fire și zise: De bună seamă a făcut greșeală slujbașul. De ce să ne trimită nouă astfel de năsdărăvânii, pe care nu suntem în stare a le înțelege?

Văduva însă își aduse aminte că după moartea bărbatului său — fie-i țărâna ușoară — primià și ea asemenea comedii nepricepute de nimenea și începù a istorisi, câtă bătae de cap aveà cu alergatul pe la oraș ca să găsească pe cineva, care să-i tălmăcească hârțiile.

Nici moșu Voina, nici Novac nu erà acasă, va să zică ori și cum erau silite să aștepte până ce-i vor fi întreat pe ei. Ce erà altceva de făcut, decât să pună iarăș scrisoarea după icoană și să se întoarcă la treabă?

Bunica nu mai erà în stare acum să se mai închine, ci mereu dondănea și blăstămă afurisita de limbă nemțească. Iși spârgeà capul să gâcească, ce vor fi putând să cuprinză dungile cele negre și lungărete. Se gândià ea și la una și la alta, ziceà și din gură tot ce-i treceà prin minte; dar lumină... ca'n palmă. Datori nu erau, dăjdiile le plăteau la vreme, de furat nu furase dela nimeni nimica, nu făcuse pagubă nimănui pe lumea lui Dumnezeu, obiceiul să se sfădească și să se bată n'aveau, cu judecățile n'aveau nici când de lucru; ce să aibă dară Domnii cu ei?

Deodată îi trecù prin minte ca un fulger, că *poate e chemat Pavel la cătane*. Acest gând o înspăimântă pe biata bătrână așa de tare, încât scăpă mătura din mână. Repede ieși ea din casă și alergă în ruptul capului la vecină-sa, uitându-și cu totul de bătrânele sale picioare. Ajunse în curte, se repezi în odaie și aci căzù pe un scăunaș, nefiind în stare să scoată altă vorbă, decât: „săraca de mine — scrisoarea — scrisoarea — știu — știu...”

Lelea Catrina și fiă-sa nu știau ce să crează. Să fi putut baba să înțeleagă hârtia cea nemțească? — nu erà cum. Infiorate, o întrebară: ce știe? Dar în loc să răspundă, bunica oftă și plângea de ți-se rupea inima, se bătea cu mânilor ca'n ceasul morții și numai din când în când să văietă: „Isuse Hristoase — Maică precistă — aoleo! — drăguțul — sârmanul băiat — amar de noi — ce ne-om ști face — asta o să mă bage în pământ — aoleo! aoleo!“

În sfârșit mai contenì în câtva, băgă de seamă ce o întreabă vecinele și răspunse: „Sârmanul Pavel, e prăpădit; îl... îl duc la cătane“. Petro-nila scoase un țipăt de te-ar fi străpuns la suflet, iar lelea Catrina se încercă să liniștească pe bătrâna, zicând că doară se va fi înșelat; însă când bunica îi spuse că știe de bună seamă, tustrele începură a se bocì de moarte, a se aruncă una în brațele celeilalte și a se apucă cu mânilor pe după gât.

Când tânguitul erà la culme, iată că sosi și Moș Voina. Vaietele din casă îl făcură să stee locului. Se opri

pe pragul uşei, privind când la una, când la alta şi cercând să afle pricina bocetului. Muierile nu se lăsau de ce ştiau. Bunica strigà din câte: Isuse Hristoase, — Maică precistă — aoleo! — drăguţul — sârmanul băiat... ş. c. l., cu acea deosebire, că din vreme în vreme schimbà rândul acestor vorbe. Văduva îi ţinea ison, iar Petronila sta cu faţa ascunsă în prestelcută şi cercà să-şi înece plânsul — drag doamne acum nu mai erà copiliţă de trei patru ani, pururea cu lacrimile în ochi.

Bătrânul se îndreptă cu vorba mai întâiu cătră bunica, apoi cătră fiă-sa, dar văzând, că nici cu cleştele nu e în stare să scoată vr'o vorbă dintrânsele, o întrebă pe Petronila, de ce se tânguesc așa de amar?

Fata erà deprinsă să fie totdeauna cu smerenie față de moşul său; drept aceea îi răspunse fără întârziere, că pe Pavel l-a luat la cătane.

Cât erà de bătrân, moş Voina bufni de răs, deoarece numai cu vreo câteva clipite mai nainte îl lăsase pe feciorul vecinu-său în câmp la lucru, unde nici habar n'aveà de

cătănie. Numai doară că nu strigà în gura mare: Unde a tunat de v'a adunat! El le întrebà, cum naiba au putut visà așa ceva, iar Petronila se descărcà pe bunica, zicând, că ea le-a spus.

Numai acum mărturisì sârmana bătrână, că ea, dreptul lui Dumnezeu, nu poate ști nici ce s'a întâmplat, nici ce se va întâmplà, dar că ei așa-i pare, că pe Pavel îl vor luà la cătane.

Lelea Catrina începù a-i povestì moșului despre scrisoarea cea cu pecetea uriașă, cum a fost adusă — cum s'au căsnit el înzadar să priceapă ceva, deoarece este alcătuită în limba nemțească -- și în sfârșit cum au pus-o după icoană, unde se află și acum.

Moșul le ținù de rău pe tustrele, întrebându-le, cum pot ele să știe ce este în scrisoarea cu pricina. Le sfătui să fie cu răbdare și să nu-și piardă capul așa de lesne, deoarece binele, ca și răul stă în mâna Domnului.

Înțeleptele cuvinte ale moșului le mai liniști în câtva, dar nu de tot. Erau tot cu ghiața pe inimă și abià-abià mai puteau răbdà să vadă, ce se va alege de cartea dela domnie.

Intr'aceea sosi acasă și Pavel împreună cu tatăl său.

Cu toții împreună se adunară la Novac și începură a se sfătui despre hârtia cu pricina.

Mai întâiu și mai întâiu erà întrebarea, să desfacă scrisoarea ori să n'o desfacă?

Moș Voina, Novac și Pavel erau de părere, s'o desfacă, deoarece lor le erà trimisă. Bunica însă ținea una, că să se ferească de hârtie ca ucigă-l toaca de tămâie și că desfăcutul este tocmai ca începutul unei pâni. „Când începi o pâne, trebuie să știi a cui e, căci altfel nu-ți umblă moale!”

Dară moșul atrase învingerea pe partea sa, vorbind în chipul următor:

„Ei! bunico, că doară nu va fi aceasta cea dintâiu scrisoare, ce am desfăcut-o eu în viața mea. De-ași stă să număr toate hârțiile, câte mi-au trecut prin mâni, cu mare ușurință ași scoate vr'o douăzeci, dacă nu și mai multe... și slavă Domnului, n'am mai pățit nimica!”

Bunica se spălă de orice răspundere, zicând:

— Cât pentru mine, moș Voino, faceți cum știți; dar apoi să nu puneți vina pe mine. Ștergeți-vă bine la ochi, ca nu cumva la urma urmelor să vă căiți!“

Așadară scrisoarea fù desfăcută, moșul o despecetlui cu însași mâna lui.. dar, ce folos? Cine are să o înțeleagă?

Acum altă belea! La cine aveau să se îndrepteze, ca să le tălmăcească nemțeasca din scrisoare?

Unul zise, că la popa, altul că la diaconul.

Lelea Catrina își aduse aminte de un lemnar cunoscut, care grăiește nemțește ca un Neamț. Dară Novac o făcù să bage de seamă, că alta e a vorbi și alta a ști, scrie și ceti într'o limbă oarecare. Numai unul, care se îndeletnicește cu cetitul cărților ar putea fi în stare să tălmăcească o hârtie ca a lor; și lemnarul, de! ca orice muncitor, nu va fi tocmai dobă de carte.

În urma urmelor se hotărîră să trimită pe cineva la jupânul dascăl, deoarece nu li se părea lucru frumos să supere ei așa de târziu pe cinstitul

părinte; ș'apoi afară de aceasta dascălul le eră bine cunoscut, deoarece Luca și Mateiu îi plăteà banii școalei totdeauna la vreme.

Cine să se ducă însă până'n sat la chilie?

Iarăș o întrebare, care-i despărți în două tabere.

Moș Voina și Novac ziceau, că Pavel; bunica: Doamne ferește! nici moartă nu-și lasă ea nepoțelul de lângă dânsa. Văduva și Petronila erau tot de părerea bătrânei.

Se temeau sărmanele femeii, să nu cumva să fie toată zarva numai pentru bietul flăcău, ș'apoi să se ducă și dus să rămână. Gărgăunii cu cătănia nu voiau să le iasă din cap în nici un chip.

De ce să se ducă el de bunăvoie na, lupule, mâncă-mă? Cu hârtia în mână orișicine ar fi în stare să știe cum îl chiamă și ce e pricina, ș'apoi mai ia Pavel, dacă mai ai de unde!

Inzadar asudă moș Voina și Novac să-i bage în cap babei că, acum nu se mai prind feciorii cu ștreangul ca mai nainte și de cumva va fi scris și Pavel între feciorii de

vârstă — ceeace, încă nu se știe, — n'ar mai folosi nici o fereală, deoarece cu domnii nu te poți jucă numai așa.

Aș... de unde! Cu bunica să te înțelegi? Strigă în gura mare că nu-l lasă și nu-l lasă, de-ar ști c'ar merge în genunchi până la Rocoșin, ea, cât e de bătrână. Cine, ce are cu nepotelul ei, pe care l-a legănat, pe care l-a crescut ea — cu podoaba bunicei? Il va ascunde în pod, ori îl va încuiă în ladă... că doară așa a făcut și cu răposatul frăține-său — Dumnezeu să-i odihnească oscioarele — când eră să-l ia la cătane... dar de dat nu-l dă odată cu capul!

Mai zise moș Voina, ca om cu minte ce eră, că acestea sunt povești de când cu lupii cei albi, și că acum nu mai e ce a fost acum optzeci de ani.

Ți-ai găsit!

În sfârșit toți trebuiră să se deede după păr și să facă pe placul bătrânei, căci altfel nu eră mântuința.

Hotărîră deci să trimită la jupân dascălul pe Novac, tata flăcăului.

Baba nu se lăsă până nu înfundă bine ferestrele și până ce nu ferecă poarta curții strașnic cu lanțul dela car. S'o fi tăiat bucățele-bucățele, și nu și-ar fi dat odorul!

III.

Novac nu zăbovi mult la Rocoșin, dară la întors acasă nu cruță de loc vreme. Știă bietul creștin, că nu e bine să te grăbești când ai vr'o veste rea și prin urmare nu-și iuteă pașii nicidecum, ci dimpotrivă se opreă din când în când și rămânea așa dus pe gânduri.

Jupânul dascăl îi lămurise hârtia și-i spusese, că într'adevăr Pavel este petrecut între feciorii de vârstă și că Lunea viitoare trebuie chiar să se înfățișeze în oraș la diregătorie. Deși sârmanul știă de multă vreme ce-l așteaptă, totuși această veste îi tăia tot curajul.

Ii eră milă de maicăsa, de biata bunică, și totodată se îngrijeă și pentru sine, deoarece acum eră mai mult bătrân decât tinăr, și știă, că fără ajutorul îndemânaticului flăcău cu

greu ar fi în stare să mai îngrijească de cele de lipsă. Mai mult însă i se rupeà inima, când gândià la viitorul fiului său. Băiatul erà blăjin și de treabă ca o fată mare; la cătane lesne se puteà stricà. Apoi alta și mai mare! Se auzià de bătăi, de lucruri grozave, Doamne ferește, și lesne s'ar puteà prăpădi, sau cel puțin schilodì, sărmanul. Dară chiar și când Dumnezeu l-ar păstrà întreg și sănătos atâta la inimă cât și la trup: cum să trăească ei atât amar de vreme, fără să știe ceva unii de alții și fără să se poată ajuta unii pe alții la nevoi și la năcazuri?

Oftà sărmanul din greu și chiemà pe Dumnezeu într'ajutor; iar când se apropià de căscioare, se puse pe o piatră mare ce erà lângă cale, nesimțindu-se în stare să le aducă la ai săi o veste atât de neplăcută.

Intr'aceea moș Voina și cu Petronila eșiseră să-l întimpine, neavând astâmpăr în casă și ne mai putând răbdà să afle odată, ce e cale pe vale. Fetica cea bună la inimă ca pânea cea bună, sprijineà pe șubredul bătrân, și astfel se mișcau încet amân-

doi, povestind și oprindu-se din vreme în vreme. Vorbirea lor străbătù până la Novac. Acesta ascultà și ascultà, până când le cunoscù glasurile. Se ridicà cu grăbire, nevrând să se bage de seamă că șede; se apropiă de ei și după mare ocol le făcù cunoscut ce-l așteptà pe fiul său.

Moș Voina căută prin întunerec mâna vecinu-său, o luă într'a sa, o strânse și vorbi din tot sufletul și cu toată înțelepciunea sa de om bătrân:

„Nu ți pierde curajul, frate Novac. Cine știe, poate nu va fi bun, și-l vor lăsa să se întoarcă acasă. De cumva îl vor oprì însă, nu avem altă putere, decât să punem nădejdea în Dumnezeu, care grijește de toți și de toate.

Nici noi nu suntem de vină, nici Pavel. Orișice s'ar puteà întâmplà, de bună seamă nu va cădeà pe capul nostru. Mai marilor suntem datori a le da ascultare. Ș'apoi cine știe spre ce sfârșit norocos va îndreptà Dumnezeu chiar întâmplarea aceasta cu cătănia“.

Intunerecul nopții ascundeà lacrimile ce scăldau fața lui Novac și a Petronilei. Sărmana fată abià-abià se

putea stăpâni să nu isbucnească în vaiet cu glas mare. Pentru dânsa Pavel era ca și luat la cătane. Un singur gând nu lăsa să i-se răcească inima de tot:... „doară bunica, bunica cu priceperea ei, va mai fi în stare să facă ceva“.

Bătrâna nu-i lăsa să între, până nu răspunseră: cine sunt, și până ce nu le cunoscă glasurile. Numai după ce strigară de mai multeori, că ei sunt, și să n'aibă nici o teamă — deslănțui bunica poarta și-i lăsa în curte. De aci îi împinse repede în tindă și din tindă în casă.

Bietul Pavel era ascuns în pat, unde-l băgase baba când auzise, că bate cineva la poartă. Mai întâiu și mai întâiu cercase ea să-l pitească în pod într'o ladă veche, dar nevoind flăcăul să o asculte, îl îngropase sub perini, poruncindu-i ca nu cumva să se miște, ori să zică vr'o boabă, de va veni vr'un străin. Ba îi mai trecuse prin cap sârmanei bunice, să-l îmbrace cu o haină de-ale ei și să-l învelească la cap ca pe muierile. Nu se putea pricepe de loc băbușca, cum nu se îngrijește el de fel de scăparea

lui și lasă toate pe spatele unei bătrâne de optzeci și mai bine de ani!

Petronila se uită la Pavel ca la un bolnav — căci și ea venise la Novac, voind să sprijinească pe moș Voina, care aveà să liniștească pe bunica și să-i facă cunoscut cuprinsul blăstămatei de scrisori, cât se poate cu mai mare băgare de seamă.

Acum erà acum.

Bunica nu voià să știe nimic altceva, decât „da“ sau „ba“; și când moșul ocoleà cu povestirea, zicând, că ce e drept, hârtia-l privește pe Pavel, dară că nepotul încă nu e cătană și poate că nu va fi niciodată; apoi că totuși Lunia viitoare trebuie să se înfățișeze la diregătorie, unde va afla cum se cade, dacă are să meargă undeva mai departe sau ba așa dară când umblă moșul să o îmbuneze în acest chip, bătrâna se opri deodată dreaptă ca făclia înaintea lui Pavel și-i spuse limpede flăcăului, că fără voia ei nu cumva să facă un pas din casă afară.

În sara aceasta nu mai erà nimic altceva de isprăvit. Numai a doua zi izbutiră a-i băgà în cap, că Pavel,

vrând-nevrând caută să meargă la di-regătorie și că altfel numai și-ar face năcaz atât sie-și, cât și la toți cei din casă. Se învoi în urma urmelor cu dusul la oraș: dar numai astfel ca și ea să fie de față peste tot locul, nu care cumva să fie vr'o șiretenie la mijloc.

Cum se hotărî, așa se și făcù.

Luni dimineața Pavel plecă de acasă împreună cu tatăl-său și cu bunica.

În Rocoșin dădură călătorii noștri de-o grămadă de flăcăi, ce se strânsese la crășmă și se așezase pe palincă. De chiote și de răcnete nu erà lipsă.

Când trecù pe lângă ceice benchetuiau, feciorul lui Novac fù chemat și el să-și stropească gâtul și să-și dreagă glasul, că doară tot la un loc aveau să meargă cu toții. Voinicul nostru biët aveà alte griji și prin urmare nu se putù uità în gura lor, ci trecù înainte. Cei cu palinca se îndârjiră foc din pricina aceasta și cum erau cam loviți cu leuca, începură a arătà cu degetul după bătrâna, zicând că Pavel i-se ține de cătrintă și că să

nu plângă pușorul bunicei, că-i dă baba o bucățică de zahar și-i cum-pără la târg o scârțaitoare. Alții și mai fără omenie strigau după creștinii noștri, că nu o iartă inima pe sărmana baborniță să se despartă de ibovnicel, de trandafirașul ei, de co-moara ei cea bogată; și așa duși jumătate pe altă lume hohoteau din câte și urlau de trebuia să-ți astupi urechile:

La crâncenul răsboiu
 Voi oși ne ducem noi!
 Drăguța mea frumoasă,
 De-mi ești tu credincioasă,
 Cu lacrimi mult amare
 Obrazii-ți s'or udă.

Bunica săraca, înfiorată, trăgea de mânecă pe nepotul său, ca să-și iu-țească pașii și să scape odată de potcă; dară în chipul acesta numai dotea pricină și mai mare de răs și de bătaie de joc.

În sfârșit judele satului puse capăt chefului. La porunca lui toți scoaseră pungile și plătiră crâșmarului ce erau datori, își mai stropiră măseaua cu câte un păhăruț ș'apoi o luară la drum cu grămada, sbierând și chiu-

ind de te-ar fi asurzit, chiar în pivniță să fi fost ascuns. Lumea eșise în uliță și se uită după ei cu îngrijire. Multe dintre rudenii erau cu lacrimile în ochi și cu sufletul plin de jale, neștiind ce se va întâmpla cu tinerii, cari acum treceau înainte veseli și nepăsători, de ți-ar fi părut că se duc la petreceri, iar nu la nevoi și la năcazuri.

O maică făcea cu mâna semne duioase de despărțire; o soră strigă cu glas înecat un nume mult iubit; fiul și fratele răcneau „rămas bun“, de te miri cum nu se temeau, că li s'or rupe baierile inimii și-și luau din cap căciula împodobită cu tufe întregi și o aruncau în slava cerului.

Feciorul lui Novac s'ar fi silit din toată inima să calce cât mai bărbătește; dar ce să-i faci năcazului! Unde eră în stare biata babă să se țină de el? — Bătrâna trebuia să se mai oprească din când în când ca să mai răsufle, și în chipul acesta nici nu ieșiseră bine din sat, când iată! și flăcăii, de cari voiau să se ferească.

Până ce-l căzniră numai pe el, Pavel al nostru nu se prea supără, ci

luà toată istoria numai de șagă. Când însă un nerușinat se apropiă de bunica, voind să o cuprindă în brațe, și când începù a-și bate joc de dânsa, zicându-i porumbița bădicăi și alte vorbe necuviincioase, cari făceau pe ceilalți să se omoare de răs, unde nu mi țî-se repezì nepoțelul colea cătrănit, unde nu mi-l apucă de ceafă pe cel cu pricina, unde-i scutură cojocul de vreo câteva ori, unde-l ridică de vreo trei-patru palme dela pământ și zup! cu el în șanțul de lângă drum, de țî-s'ar fi părut, că tot acolo a fost de când lumea.

Bătrâna-și frângeà mânilor de des-nădăjduire; Novac se încercă să-l liniștească. Aș — de unde!

Ca ursul din pădure când e jidărit, așa mi-i fulgerà voinicul nostru pe toți cu privirile, fiind gata a face praf și pulbere pe oricare ar fi cutezat să se mai apropie de ai săi.

N'avù de lucru unul mai într'o doagă și sări ca un cocoș spulberat înaintea lui, strigând, ca să se roage de iertare pentru rușinea ce a făcut-o soțului lor, și să le dea parale de cumpărat palincă, ca astfel să-și de-

reagă greșeala... Na palincă! — și până să clipești din ochi, haide și cu asta peste cel dintâiu, de-i sări căciula din cap de un stat de om dela pământ.

Avură noroc ceilalți, că-i luă judele de dindărăt și le sparse buclucul, căci altfel de bună seamă ar fi umplut șanțul cu toți.

Erau cea mai mare parte niște țingăi destrunchiați; un om cu minte și cu grăunțe în glavă știu că n'ar fi fost în stare să-și strice cinstea și numele cel bun prin asemenea blăstămății. Nu e nici o mirare deci, că nici unuia nu-i mai veni pofta să se mai pună cu inimosul flăcău, ci-și căutară cu toții de drum. Ba unii cu inima mai de iepure îl ocoliră pe departe, fiindu-le frică să treacă pe lângă leul îndârjit.

Numai după o bucată bună de loc, când crezură că la nevoie vor putea scăpa cu fuga, începură a strigă din nou, înjurând și amenințând pe Pavel, că va fi vai de pielea lui când n'or mai fi opriți să pună mâna pe el. Apoi se puseră pe urlat:

Of! amar, Doamne amar,
 Of! amară-i peste fire
 Trista noastră despărțire.
 Of! amar, Doamne amar,
 Când se despărțește 'n silă
 Voinicelul de copilă.

Voinicelul din cântec însemnă feciorul lui Novac, iară copila — bătrâna; din această pricină hohoteau, de răsună pământul jur împrejur. Mai strigară ei ce mai strigară, până când se făcură nevăzuți într'o cotitură de drum.

Cu sufletul amărât, bunica făcea din cap și din când în când oftă din greu:

„Trebuie că ne-am apropiat de coada veacului, când tinerimea de astăzi își bate joc de o bătrână ca mine... pér, coada veacului, zilele lui antihârț“.

Când se întâlni cu judele satului, sărmana îi zise, să nu cumva să spună la domni, că Pavel ar fi început gâlceava, căci astfel ar spune o minciună.

Dară domnii deocamdată nu prea aveau grije să îndrepteze lumea, deoarece erau năpădiți până peste cap cu alte blăstămății.

Sat după sat își trimetea flăcării sus într'o odaie grozav de mare și aici fiecare dintre tineri putea să-și vadă visul cu ochii. Care avea noroc scăpa cu vr'un cusur la trup, cu ceva; care era mai uitat de Dumnezeu, căpătă poruncă să se înfățișeze Joia viitoare la orașul de căpetenie al județului, unde avea să fie jurat la cătane. Unul din domni, care se vedea a fi mai mare (căci nu știu ce avea pe la gât, că strălucea de-ți luă vederile), le spuse la ceice erau hotărâți să fie duși mai departe, că el însuș va merge cu ei și va fi vai de acela, care nu se va înfățișa la vreme.

Când îi veni rândul lui Pavel și intră în odaia cea mare, unde fû căutat și el ca toți ceilalți, domnii începură a zimbî unul la altul cu mulțămire, ba unul, care era mai aproape de voinicul nostru, îl atinse ușurel cu mâna pe umăr zicând: „Vezi, așa să fie toate cătanele înălțatului împărat!”

Bunica așteptă afară pe scări, când nu știu cine-i dete de știre, că nepotului său i-au și pus pușca în spate. Nu se mai socoti mult bătrâna, ci îndată ce auzi această veste, rupe-o pe

scări în sus de ți-s'ar fi părut, că acum împlinește vr'o cincisprezece ani-sori. Nu făcù vorbă multă cu ceice voiau s'o oprească și nu răsufală de loc până ce nu ajunse în odaia în care îl căutau pe Pavel. Aici pâși drept ca glonțul la flăcăul nostru, îl apucă de mână și le spuse verde tuturor, că cu nepotul său n'are treabă nici unul din cei de față afară de ea. Un slujbaș îngăitănât din cap până'n picioare se încercă să o dea afară; dar de unde? Numai își aprinse paie în cap. Bunica socotind, că acesta este capul tuturor relelor, se cărâni pe el și unde nu mi-ți începù a-l rade fără săpun, luându-l de scurt și ocărându-l că nu i-e păcat de Dumnezeu să chinuiască el pe bietii oameni. Totodată îi spuse fără nici o teșeală, că de Pavel să se șteargă pe buzisoare, deoarece nu i-l va da odată cu capul.

Domnul cel mai de căpetenie — cel cu gulerul de mămăligă, — voind să curme istoria, o întrebă care-i este păsul și o ascultă cu bunăvoință. Baba răspunse:

„Băiatul acesta n'are mumă; eu l'am îngrijit câtă vreme a fost mic.

Când am venit încoace, am venit pe nădejdea scrisorii, în care stă negru pe alb, că nu i-se va clinti nici măcar un fir de păr din cap. Acum ei că aveți de gând să-l faceți cătană. Nu e cu putință, domnule! Noi n'avem ce ne face acasă fără ajutorul lui. Dați-ne drumul și nu ne mai faceți să ne pierdem vremea degeaba“.

Diregătorul răsese în sine de prostia sărmanei bătrâne, dară cu toate acestea nu i-se împotrivi, ci îngădui, ca deocamdată Pavel să o însoțească acasă. Flăcăul își pierduse capul de tot. Fața i-se roșise ca para-focului și când scoborâ pe trepte, nu mai știă de sine curat nimic.

Novac își așteptă pe ai săi afară în uliță. După ce se întâlniră, tustrei intrară într'o crâșmă, unde cerură ceva de beut și se ospătară cu pâinea și cu brânza ce și-o luaseră deacasă de merinde. Bunica nu mai putea stă locului de veselă ce eră, că o scosese la capăt tocmai după placul ei. Lăudă din câte biata pe domnul din odajia cea mare — firește pe cel mândru la guler, nicidecum pe cel împestrîțat cu găitane, Doamne păzește. Blăstă-

matul acesta nici nu voise să o asculte, ci i-ar fi luat odorul numai așa, ni-tam, ni-sam. Când se puseră pe cân-tat feciorii cari mai erau în crâșmă, baba îndemnă mereu pe nepotul său, să fie vesel și el și să o mai dea și el prin „frunză verde“, că doară acum nu are de ce se mai teme. Ba mai târziu află de bine bunica să-și ame-stece și ea versulețul în bucuria ob-ștească.

Voinicul nostru nu voiă să strice cheful bătrânei și deaceea nu-i po-menî nimica până acasă, că istoria încă nu e sfârșită. Dar unde voiă baba să mai știe ceva de-al de astea! Ea începù a râde de el și-i spuse, că din pricina aceasta se poate odihni cum se cade, că doară a auzit ea bine ce i-a spus domnii.

„De bună seamă păgânul cela cu găitane multe îți va fi băgat în cap și gărgăunii ăștia“; așa-și sfârși bu-nica vorbirea și hotărî ca Pavel să-și vadă de treaba lui și să nu se mai uite în gura tuturor cioflingarilor.

Ajungând acasă, bătrâna se re-pezi îndată la vecini, ca să le spună cum a fost toată treaba. Se înțelege, că nu rămase neistorisit un lucru cât

de mic. Mai cu seamă peste domnul cel cu gulerul curgeau laudele potop, încât de va fi adevărată o vorbă bătrânească, de bună seamă a căpătat un guturaniu de cele muscălești.

Dară pe Novac și pe fiul său nu-i putură ameți vorbele babei. Ei știau bine sârmanii cum e calea pe vale. Ba până să vie Joia, chiar și bunica pricepù, că mai este ceva de lucru și că fără mersul la orașul cel mai de căpetenie al județului nu se poate. Nu s'ar fi lăsat nicidecum, sârmana, să nu meargă cu ai săi, ca să-și ocrotească nepoțelul. Inșă lui Pavel nu-i prea veneà la socoteală posna ce i-o făcuse Lunea trecută, ș'apoi afară deaceea de astădată drumul nu erà pentru picioarele unei femei de atât amar de ani. In sfârșit trebuì baba să se dea pe brazdă și să rămână acasă. Ce e drept multă muncă trebuì până să iasă la căpătâiu cu dânsa. Chiar astfel ea îi lăsă să plece numai într'o părere; dar îndată ce se văzù fără de Pavel, par'că nu mai erà cu mințile întregi. Plângeà, oftà, strigà, se'nchinà, de ți-ar fi plâns sufletul de milă.

Trecù o zi, trecură două, trecură trei și despre Pavel nici o veste. Baba ședeà ca pe cărbuni. În sfârșit a treia noapte târziu de tot îi făcù cunoscut un om din Rocoșin, care se întorceà din orașul, în care se dusesse flăcăul nostru, că Pavel e luat la cătane și că l-au și trimis la regiment în Țara ungurească.

IV.

Cine ar puteà povesti mâhnirea ce se încuibase în căsuțele oamenilor noștri din clipita, în care Pavel, pe care îl aveau drag cu toții, se depărtase în țări străine! Fără să-și ia cel puțin rămas bun, plecase la luptă împotriva dusmanilor, unde lesne puteà să-și piardă vieața, sau să rămână schilod și neputincios pentru totdeauna. Și chiar când ar fi să-l slujească norocul cât se poate de bine, tot erà să petreacă vreme îndelungată prin locuri depărtate și această gândire sfâșia inima săracei bunice și a Petronilei, iară pe ceilalți îi umpleà cu amar.

Bătrâna aruncă vina asupra celor dimprejurul ei, zicând, că de-ar fi fost cu destulă băgare de seamă și de s'ar fi luat după sfatul ei, Pavel ar ședeà acuma frumos acasă și n'ar mai umblà ca vai de capul lui pe acolo, peste nouă mări și nouă țări. Li treceau prin cap bieteii babe fel de fel de lucruri ciudate. Li veneà să se ducă ea de capul ei până-mite în Țara ungurească și puneà rămășag, că de bună seamă își va aduce nepotul înapoi. Mai da ea din vreme în vreme și pe la diregătorie și se rugà cu lacrimile în ochi să-și facă milă și să le slobozească acasă singura lor mângâiere. Cereà sfat și dela popa și dela jupânu dascălul și dela ori și ce cunoscut aveà ea, cu un cuvânt mișcă toate pietrele, ca să afle undeva ajutorință. Firește, toate silințele-i fură zadarnice.

Desnădăjduirea supse toate puterile și toată bărbăția sărmanei bătrâne. Se simțià bolnavă de toate celea, mâncarea nu-i mai prià, noaptea nu mai puteà odihni și ziua abià-abià se mai puteà târâi de ici până colo prin casă. Cu lucrul se isprăvisse. Novac nu pu-

teà birui singur, cu toate trebile din casă și de afară de casă, drept aceea își pusese de gând să-și bage un argătel. Acum bunica nu mai tăgăduia, că are lipsă de ajutor; ba din când în când se plângea, că toate puterile i-s'au sleit și că nu mai simte în sine vlagă nici măcar de un ban. Acum nu-i mai păsă de nimic pe lumea lui Dumnezeu.

Vecinii nu puteau suferi ca Novac să-și încarce casa cu un străin. În chipul acesta Petronila se află mai mult la bunica decât acasă și vedeă fără preget de toată gospodăria în locul bătrânei. Nu arareori se întâmplă că și dormia la vecini, lucru, care nu-l mai făcuse de un cârd de vreme, de când erà băiețică de tot mică. Acum se întorsese roata; Pavel nu mai erà acasă. Novac i-se făcuse unchiu în toată puterea cuvântului și baba adevărată maică bună. Se învoiau creștinii noștri cât se poate de bine, căci iubirea cătră Pavel le unea strâns inimile. Flăcăul erà pomenit în vorbirile lor la toată bună vremea. Petronila se sfiă față de alții se aducă vorba despre Pavel, deoarece se temeă

să nu cumva să-și descopere dragostea ce o aveà cătră voinicul, ce ră-tăcea acum prin țari străine. Bunica însă puteà să știe, deoarece ea nu-și puteà închipui altfel de dragoste, decât aceea pe care o simția ea. Prin urmare cătră dânsa își descoperia tot focul dela inimă. Tot mai strânsă se făcù legătura dintre babă și dintre fată, așa încât la urma urmelor n'ar fi mai putut trăi una fără alta. Împreună se duceau la biserică, împreună se închinau. Adeseori Petronila cetia cu glas mare din cartea de rugăciuni, bătrâna bolborosià după ea acele ce le auzia și la încheiere amândouă se îmbrățișau ca doi copii mici.

Moș Voina și lelea Catrina o lă-sau pe fată din toată inima să le dea vecinilor ajutor. Din parte-i Novac nu uită niciodată să dea mână de ajutor când văduva aveà vreo lucrare mai anevoioasă, și cu toții se bucurau de iubirea, ce domnia între Petronila și între bunica și le părea bine, că tot se mai găsește cineva, care să mângăie pe biata babă pentru pierderea nepotului ei. Ceilalți erau de credință, că pe fată o unește cu bătrâna numai

mila și prietinia, în care se pomenise. În faptă dragostea față de Pavel prinsese adânci rădăcini în inima Petronilei. Ea se gândia neîncetat la el; ba nu de puțineori se află într'o stare ciudată de tot, așa încât nu se mai putea pricepe ea însăși pe sine.

Nu cumva o va fi uitat-o? — Nu știu cine-i spusese despre cătane, că ele își fac de obicei foarte curând cunoștințe. Oare așa să fie și cu Pavel? Simția bine, că așa ceva i-ar sfâșia sufletul și se ruga fără preget lui Dumnezeu, ca să-i apere draguțul de astfel de lucruri.

Dară o iubiă și el cu aceeași căldură? Credea că „da“, deși nu-i mărturisise niciodată. Parecă un glas din lăuntru îi spunea, că așa trebuie să fie. De multeori se întrebă, dacă va fi gândind Pavel la dânsa; din parte-i pururea doria din adâncul sufletului său tot ce poate fi mai fericit pe lumea întreagă. În astfel de clipite, când dorul o ardea la inimă, ea venea de obicei la bunica și nu se lăsa până ce nu o strângea în brațe, și atunci doamne mult se simția de bine, de n'ar fi dat acea simțire pe comorile

tuturor împăraților de pe pământ! Ba în chipul acesta-și făcea milă și cu biata bătrână, căci îi mai topia ghiata dela inimă. Amândouă aveau un singur gând și o singură simțire — Pavel; acest nume le era mai scump decât orișice. Și cei dimprejur își aduceau aminte de flăcău și le părea rău după el; dară focul, patima fetei și a babei, le lipsia. Cum zic, cu toții îl doreau și și-ar fi dat și cămașa de pe ei, numai să-l poată avea din nou în mijlocul lor.

Nu știu de unde auziseră, că ar fi cu putință să-l răscumpere din cătane cu bani. Acest gând le făcù mare bătaie de cap. Nu știau săracii în ce chip să adune paralele trebuincioase. Bunica și-ar fi vândut bună bucurășă ștergarele, cătrințele, ba chiar și cojocul din spinare, socotind că toate la un loc vor fi doar vrednice vr'o zece zloți buni, dacă nu și mai bine. Petronila era gata să-și jertfească partea sa din casă, iar Novac și-ar fi zălogit cu dragă inimă moșioara pentru vr'o sută două. Dară nici pomenire! Toate acestea la un loc abia-abia ar fi făcut pe jumătate din cât le trebuia

drept preț de răscumpărare. Baba întrebă mereu, cât ar mai fi de lipsă, dacă și-ar vinde ea toate bulendrele și toate sculele din casă? Inșă șase sute de argint nu sunt de colea și de și-ar fi vândut și sufletele din ei, tot n'ar fi putut scoate atâta amar de bani. In urma urmelor se văzură siliți să lase baltă planul de răscumpărare și astfel Pavel tot cătană rămase.

Nu mai auziseră sărmanii nimica despre dânsul. Odată-și aduseră aminte, că poate le va scrie vr'o scrisoare. Așteptau prin urmare cu râvnă grozavă; dar astăzi trece, mâne trece și de primit nu mai primeau nici o veste. Acum alte griji și temeri le chinuiau sufletul din nou. Să-i scrie ei înșiși nu erà cu putință, deoarece nu știau unde se află.

Intr'o seară oamenii noștri se aflau cu toții la Novac; numai feciorul bunicii lipsià. Erà dus în sat la lucru și nu se întoarse acasă până seara târziu. Când intrà la ai săi, Novac începù a zimbì și le dete de știre că le aduce un răvășel. Indată gâciră că trebuie să fie o scrisoare dela Pavel, și în sfârșit mărturisì și de nou ve-

nitul, că așa este. Scoase apoi hârtia din sân și i-o tinse bătrânei. Baba o pipăi, o cumpeni, o cercetă bine din toate părțile, apoi o strânse la inimă și-o dete Petronilei. Fata mai că sta să o sărute, dar fiindu-i rușine de ai săi, se uită puțin la ea și apoi o dete mamei sale. Văduva o tinse moșului, lângă care veniră și Luca și Mateiu, ca să vază și ei cartea bădicului din cătane. La urma urmelor scrisoarea se întoarse iarăș în mâinile lui Novac.

Petronila fù însărcinată cu cetitul hârtiei. Ii tremurau mâinile sărmanei fete ca varga și fù silită să tușească de mai multeori până să-și vie în glas. Spuse din capul locului, că nici nu știe cum s'o deschiză și că de bună seamă nu vor pricepe nici o boabă din celece le va ceti ea. Când însă Novac rupse pecetea și când căzù un bilețel pecetluit, pe care erà scris negru pe alb: „aceste rânduri să le cetească numai și numai Petronila!“ — i se făcù bieteii întunerec înaintea ochilor, buchile și rândurile băjbaiau unele printr'altele întocmai ca niște furnici și numai greu cu greu își putù veni în fire. Totuși la zorul celorlalți vâri

biletul în sân, își adună toate puterile și începù a împărtași cu glas tremurător șir de șir cucernicilor săi ascultători.

Pavel scrià, cât a suferit, când l-au îmbrăcat cătănește și nu l-au mai lăsat să se întoarcă acasă, se închinà la ai săi cu sănătate și le mulțamià din adâncul inimei pentru buna creștere, ce i-o dăduseră.

Bunica cerù să-i cetească fiecare parte de câte două sau trei ori și când Petronila încetà, se puneau cu toții pe plâns, așa încât cetitoarea erà silită să le dea vreme ca să-și potolească lacrimile. Ba vorbind adevărat, fata însăși aveà lipsă din când în când de vr'o câteva clipite, ca să-și șteargă ochișorii și să-și dobândească glasul din nou.

Le vestià mai departe flăcăul, că din mila lui Dumnezeu se află sănătos și că neîncetat se deprinde cu armele. Că împotriva dușmanilor nu fusese încă, dară cumcă așa a priceput, că acolo la bătae atât amar de oameni își pierd vieța de nu se poate spune, și că el așteaptă din zi

în zi să fie trimis în foc și că nu știe ca pământul ce se va alege de dânsul.

Aici iară începù văietarea obștească, care crescù din ce în ce mai tare, când Petronila urmà cu cetitul: „poate că nu voi avea parte să vă mai văz pe lumea asta; drept aceea iertați-mă, vă rog, dacă v'am greșit cu ceva. Eu cată să mă gătesc de ceasul morții“.

Ca încheiere îi îndemnà Pavel să nu-și amărească inima pentru dânsul, ci să se roage numai lui Dumnezeu, pe cum să roagă și el pentru ei. Le mai zicea, ca să-și scrie și ei cât mai curând și cât mai pe larg; totodată le spuneà, cum trebuie trimisă scrisoarea. Le poftià la toți noroc și sănătate, numindu-i pe toți cu numele și nelăsând afară nici măcar pe Luca și pe Mateiu, și le făgădui, că va rămâneà în veci al lor nepot, fiu și prietin.

Tânăr și bătrân erà fermecat de scrisoarea voinicului. Cu toții voirà să o mai audă încă odată și acuma îi veni rândul lui Luca. Bătrâna-și făcea cruce și ținea una, că zău, tot s'a schimbat lumea, când cetește el scri-

soare străină ca pe apă, un băiat ieșit din scutece abia de ieri, alaltăieri. Acum pe Luca îl lăudă ea cum îl lăudă, dară de pricopseala nepotului său nu se putea minuna în destul.

„Ce scrisoare, Doamne, ce scrisoare!“ strigă din răspuseri săraca babă, „cât sunt de bătrână și lucru cinstit ca ăsta n'am mai văzut Mărgăritar, nu altceva. Pare că e căzania din Vinerea patimilor, încât și pietrele trebuie să verse lacrimi. — Ce scrisoare, ce scrisoare!“

Acum unii erau de părere, că Petronila să le cetească și hârtiuța ce o ținea ascunsă. Fata se roși ca para focului, deși ea singură nu știa pentru ce, și le răspunse, că pe bilet stă scris negru pe alb: „aceste rânduri să le cetească numai și numai Petronila!“

Bunica fù cea dintâiu, care se lăsă după păr; ea zise:

„Dacă Pavel vrea așa, apoi n'avem ce face. Cetește tu singură hârtiuța ce ți-a trimis-o, căci cine știe ce-ți va fi dând de știre. Doamne ferește să ne băgăm noi nasul unde nu ne fierbe oala. De bună seamă îți va fi scriind ceva despre ale casei.“

În adevăr toți credeau, că flăcăul o rugă pe Petronila să facă bine și se dea mână de ajutor bătrânei și lui Novac; prin urmare îi dădură fetei bună pace și o lăsară să se ducă acasă, ca să-și cetească scrisoarea.

Ceilalți ai Petronilei mai rămaseră o leacă, să mai povestească despre Pavel. Numai Luca și Mateiu o însoțiră, dar fiindu-le somn, cum ajunseră acasă, băieții se-nchinară și se puseră la odihnă.

V.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nepoțica lui moș Voina aprinse o așchie de brad, pe care când o ținea în mână, când o puneă pe masă, sprijinindu-o de-o ulcică. În chipul acesta își făcù lumină! Apoi se puse cu tot sufletul ei pe cetație. Cine ar fi privit-o în aceste clipite, ușor ar fi putut cunoaște din al ei obraz, din gurița și din ochisorii ei, ce-i scrisese flăcăul.

Vom ceti și noi scrisoarea lui Pavel, nu este tocmai lungă și chiar dacă cuprinsul ei nu ar fi de tot nou, de bună seamă chipul, în care este alcătuită, nu trebuie trecut cu vederea.

Iată-o, din cuvânt în cuvânt:

„Dragă Petronilo!

De multeori aveam de gând să-ți spun o vorbă; dar ciorile! pare că eră un făcut de nu puteam să-mi deschid gura nici într'un chip. Nu știu sfielă să fi fost sau vr'o altă istorie, destul că rămăseiu cu vorba nespusă și așa mă apucă clipita, în care fui luat la cătane.

Acum mă pregătesc de plecat la rășboiu, unde, vei fi știind și tu, că este și moarte și vieață, și n'ăși vrea — ferit-a Dumnezeu! — să mă prăpădesc fără să-ți împărtășesc ce aveam, ce am și ce voi avea la sufletul meu câte zile voi mai trăi.

Petronilo!.. Te... iubesc cu o iubire, pe care n'am mai simțit-o față cu nimenea pe lume. Pe bunica, pe taica, pe maică-ta, pe moș Voina și pe frații tăi îi iubesc, dară cu totul într'alt fel. Pe tine te-am neîncetat la inima mea; ziua, noaptea mă gândesc la tine și nu știu cum mi-se pare, că n'ar fi pe lumea lui Dumnezeu mai mare fericire, decât când am fi pururea împreună. Și, zău, de-ăși ști,

că tu nu-ți aduci tot asemenea aminte de mine, m'ăși prăpădi și nu altceva. Drept aceea, iubita sufletului meu, fie-ți milă de mine și păstrează-mi dragostea până mă voiu întoarce acasă.

Nu uită să-mi scrii vr'o câteva rânduri, în care să-mi arăți ce hotărîre ai luat, ca să știu ce viitor să-mi aleg. De-mi vei trimite veste, care să-mi încălzească inima, să știi, că-mi voiu pune nădejdea'n Dumnezeu, îmi voiu oțeli puterile și voiu îndurà cu răbdare toate năcazurile, ce ar putea să cază pe capul meu. Crede-mă — îți jur pe tot ce am eu mai scump pe lume, pe sufletul meu, pe partea mea din raiu, — că nu-mi voiu schimbà niciodinioară simțirile și nu te voiu înșelà nici într'un chip. De cumva voiu aveà noroc să scap teafăr din bătaie, să ști, că cum voiu sosi acasă, te voiu cere negreșit de la ai tăi și astfel de vei voi tu, ne vom unì pentru totdeauna. De cumva însă a fi să peiu prin locurile străine... să nu grăesc într'un cias rău..., să ști, că nu voiu murì supărat, deoarece crez, că totuș va mai fi un loc, în care vom putea petrece împreună.

Incăodată, iubeste-mă, dragă Petronilo, îngerul meu, sufletelul meu, precum te iubesc și eu pe tine.

Al tău până la moarte și după moarte.

Pavel“.

„Nu-ți uită de sărmana bunică și de taica! Te voiu despăgubi la întoarcere cu prisosință pentru toate ostenelele, și de bună seamă ceea ce nu voiu putea face eu, va împlini cel de sus cu prea puternica sa mână. Năframa ce mi-ai dăruit-o la Paști o port cu mine și o păstrez ca pe ochii din cap. Bagă de seamă, te rog, să nu-mi faci hainele molii. Mă închin la toți cu multă sănătate,... iară cât te privește pe tine iartă-mă, dacă-ți trimit cea dintâiu sărutare. Numai prin scrisoare, nu altcum“.

Isprăvind cu cetitul, Petronila apropiă hârtia de buze și o sărută cu o căldură nemai obișnuită până atunci. Ar fi fost în stare să o mănânce. O stringeă acum la piept, acum la inimă cu atâta putere încât mă mir, cum nu și-a rupt vreo coastă în focul ei cel grozav. Așchia eră pe sfârșite și

acum flacăra mai mai că atingeà de masă, dar de unde să se miște fata noastră; din partea ei puteà să arză casa cu totul. Ce voià să mai știe ea de lumea din afară, când simțià în lăuntru său cea mai fericită lume, cea mai bogată de farmece și de minuni! Din nou începù să cetească în-veselitoarea scrisoare, fiecare cuvânt îl înghițià cu o sete nespūsă și-l roștià și din graiu, întocmai ca într'un dulce vis de dimineață; cu un cuvânt se simțià într'o stare mai ciudată decât ori și când în vieța ei.

Numai când auzi că ai săi se întorc acasă, asvârlì în cuptor așchia, care lăsase urme pe masă; ascunse biletul în sân și se puse în genunchi, ca să-și facă rugăciunea din 'nainte de culcare.

Nu e greu de gâcit că numele și chipul lui Pavel se amestecà printre „tatăl nostru“, „sfinte dumnezeule“ și „acum slobozește“, de nu se mai înțelegeà nimic din toată închinăciunea. Mereu începeà fiecare rugăciune dela început și numai cu greu cu greu o scoase în sfârșit la căpătâiu. Cu totul altfel merse, când roști

vreo câteva cuvinte pentru Pavel. Cu atâta foc, cu atâta frumusețe și curățenie de inimă fù însoțită această rugăciune, încât de bună seamă a trebuit să pătrundă până sus, deasupra norilor. In aceste clipite i-ar fi plăcut să-i spue iubitul său și din gură aceea ce-i scrisese pe hârtie; din parte-i se simția în stare să răspundă flăcăului fără pic de sfieală.

Ce n'ar fi dat, sărmana, să fie lângă el și să-i liniștească sufletul atunci îndată! Dar deocamdată aceasta erà peste putință și trebuia să se mărginească numai la scris. Insa cu pusul pe hârtie nu aveà să meargă tot așa de lesne ca și cu graiul viu. Trebuia să se gândească mai întâi și mai întâi cât mai bine, apoi să înceapă cu scrisul. Se munci ea cu gândul toată nopticeica, cu toate acestea o apucà dimineața fără să se fi hotărît la vreun fel.

In ziua aceea cătră seară erà mare zarvă la Novac.

Luca și Mateiu se întoarseră dela școală și aduseseră la bunica; cerneală, hârtie și două pene ne mai întrebui-

țate. Cu toții se adunaseră să-i răspundă lui Pavel.

Cine erà să le fie logofăt? Bunica da cu socoteala, că de bună seamă Petronila; dară fata îi mulțami de slujbă, zicând: „Știți, că eu sunt grea de mână și grea de cap. Trebuie să mă gândesc un an de zile până să pot pune un cuvânt pe hârtie. După a mea părere cel mai potrivit pentru acest lucru ar fi Luca. El nu numai că are scrisoare ceteață, dară chiar la alcătuitul vorbelor se pricepe de minune. Să vă arete numai ce a scris la școală și vă va prinde mirarea. Noi ceștialaltii îi vom spune unul una, altul altă și în chipul acesta o vom scoate la cale“.

Drept să vorbim, Luca nu mai scrisese până atunci nici o scrisoare și poatecă tot nu se îndoia baba înzadar de vrednicia lui. Cu toate aceste băiatul nu-și pierdù curajul, ci voind să le arete la ai săi, că nu e tocmai așa de nimica cum gândesc ei, începù bărbătește să linieze hârtia, luă peana în mână și-i dete de știre bătrânei că e gata și că numai să înceapă a-i spune.

Cele dintâi vorbe, ce le rostî bunica fură „Iubite Pavele!“ Cu aceste cuvinte se învoiră lesne și ceilalți, zicând, că așa e obiceiul să se înceapă fiecare scrisoare și că și voinicul începuse cu: „Iubite taică și mult dorită bunică!“

Luca începù dar mai întâiu a zice din gură și apoi a pune pe hârtie slovă de slovă, pânăce înciocălă vorba „Iubite“, și nu mult după aceasta se ivi și numele flăcăului din cătane, dară cu o singură deosebire. Anume, școlarul nostru, nu știu din nebăgare de seamă, sau din ce pricină, a scris „Pabele“, în loc de „Pavele“.

Așa dară: „Iubite Pabele“.

Logofătul împărtăși cu îngâmfare celor dimprejurul său, ce eră pe hârtie. Babei nu-i veneà să creadă odată cu capul așa minune ne mai văzută și ne mai auzită, drept aceea îi zise Petronilei, să se uite și ea și să vadă, așa să fie într'adevăr? Fata privi și apoi îi spuse, că ce e drept, se miră și ea, cât de frumos a scris fratele său, dară că numai ceva nu înțelege. Pentruce a scris el „Pabele“, în loc de „Pavele“?

Acum o cam băgă pe mânecă în-văţatul nostru, dară totuș nu se dete cu una, cu două, ci îndată mi-o croi, că asta este după scrierea cea nouă, pe care le-a arătat-o domnul dascăl zilele trecute, și că soră-sa n'aveà de unde se pricepe la astfel de istorii.

I se prinse minciuna și prin urmare tot „Iubite Pabele“ rămase. După aceste cuvinte urmà:

„Vei ști, că din mila lui Dumnezeu ne aflăm sănătoși, care sănătate dorim să ți-o dăruiască și ție acelaș prea puternic. Vei ști mai departe, că ne-am veselit foarte, când am auzit vestea, că până acuma n'ai fost dus la bălae; dară că apoi mare întristare ne-a cuprins, când am cetit, că tot nu vei aveà parte să scapi de soc și de primejdii...“

Dar acuma se 'nfundà vulpea în sac. Petronila băgă de seamă că logofățul schimosise „bătae“ în „bălae“ și „foc“ în „soc“; drept aceea nu se mai lăsà pe scrierea cea nouă, ci silì pe Luca să îndrepteze greșelile. Toți pricepură că așa este. Mai cu seamă buna țineà una că:

„Bună vremea, lea Comșoae!

— Iacă mulg această oae.

„Da nea Comșa ce mai face?

— Nu prea are lapte.

„Auzi d-ta, „foc“ și „soc“, „bă-tae“ și „bălae“. Tronc, Marico!...; bă-iatul, tot băiat.“

Și p'aci p'aci să-i ia bietului Luca peana din mână și să o dea Petronilei. Însă fata nu voiă să-și facă de rușine pe frățiorul și deaceea spunea mereu, că de s'ar apucă ea de scris, nici în zece zile n'ar putea să fie gata. Nu tăgădui cu toate acestea, că și ea îi va scrie vreo trei patru cuvinte lui Pavel, dar în deosebi pe altă hârtie, deoarece așa este voința lui și ceeace voește el, nu poate lăsa neîmplinit.

În chipul acesta băiatul nu fu scos din pâne, ci își urmă lucrarea mai departe. Ce e drept, acuma se așezase soră-sa lângă el și se uită cu băgare de seamă, nu care cumva să mai smintească vreo vorbă. Înainte de a primi ceva în scrisoare, se sfătuiau amândoi, dacă se potrivește. Fără să se gândească, că pe lângă toată paza, tot se mai străcurară în carte destule greșeli. Afară de aceasta rândurile fură

împestritate cu vreo câțiva purcelași numai buni de tăiat. Dar ce poate fi desăvârșit pe această lume păcătoasă!

I se împărtăși lui Pavel, că la toți le pare rău după el și că, Doamne sfinte! cum s'ar mai bucură, când ar putea să-l vadă iarăși în mijlocul lor. Că au umblat să-l scape, dară că toate silințele le-au fost zadarnice. Il sfătuiau, să vadă și el nu cumva s'ar putea să se mântuiască de năcaz și să se întoarcă acasă. Il întrebau, de nu cumva are lipsă de parale, scriindu-i, că i-ar trimite bucuros vreo câțiva zloți, numai să știe cum și unde. Mai departe îi spuneau să se păzească bine și să nu se bage în foc tocmai acolo, unde e moarte mai multă, căci de cumva s'ar întâmpla — doamne ferește! — să-l ajungă vr'un rău, să știe, că se vor prăpădi cu toții.

Il încredințară de iubirea lor față de dânsul, poftindu-i fiecare pe rând noroc și sănătate.

Ba bătrâna atâtea tot spuneà, încât zece scriitori să fi fost și tot n'ar fi putut birui.

In sfârșit i-se făcură cunoscut flăcăului toate schimbările întâmplăte

dela plecarea lui. I-se împărtăși ce vreme umblă, în ce stare se află vitele, cum sunt sămânăturile și altele de acest fel. La urma urmelor se mai închinară încă odată cu toții cu sănătate și-i făgăduiră că se vor ruga fierbinte părintelui îndurărilor pentru al lor fiu, nepot și prietin.

Fata cetii în auzul tuturor scrisoarea întreagă spre marea bucurie a babei, care nu se putea miră îndestul, cât de minunat era alcătuită. Hârtia fu pusă în psaltirea cea afumată și astfel se sparse târgul.

Sara, după ce isprăvi cu lucrul, Petronila se pregăti să scrie și ea iubitelui său vreo câteva rânduri. Se duse drept aceea în cămară, unde și pusese de cu ziuă o lumină cumpărată anume din Rocoșin. Toate erau gata: hârtie, cerneală... dar stăi! Ce vor fi având oare penele de nu vor să scrie nicidecum?

Diavolul de Mateiaș n'avuse de lucru și după ce sfârși Luca de scris, puse mâna pe pene, voind să trimită și el o carte bădicului din cătane. Și unde nu mi-ți începui a scârțai pe o scândurică, zicând din gură tot ce

auzise în casă la bunica și zugrăvind fel de fel de încovrigături și de pocitanii, de rămaseră bietele condeie cu ascuțișele tocmai ca niște răschitori.

Vedeți D-voastră, cât de tare e supus omul la voința întâmplării!

Ce erà de făcut? Alte pene nu se mai găsiu; să le direagă pe cele stricate nu se pricepeà nimenea din casă.

Scrisul rămase baltă de astădată.

Să te ții a doua zi găgăit la bietele găște. Nici una nu scăpă cu aripile nejumulte. Petronila le batjocori fără milă, dându-le podoaba lui Luca, căruia-i zise, să roage pe jupânul dascăl ca să-i taie vreo două pene de scris. Trecură și ciasurile de școală și, slavă Domnului, acum se aflau condeie din destul.

Fata noastră tăià cu o custură ruginită o bucată de hârtie, o linià și o îndoii, apoi se puse pe lucru. Luca aveà să-i facă slovele cele mari, deoarece erà mai priceput în această privință decât dânsa; dară pentru aceasta nu-i erà iertat în nici un chip să cetească ce scrisese soră sa. Baia-tul o întrebà de ce se ferește așa tare?

Petronila îi răspunse, că așa vrea Pavel; mai departe nu cercetă frățiorul. Atâta putu gâci, că și ea a început cu „Iubite Pavele!“ deoarece buchile cele dintâi, ce avu să le facă, fură: I și P.... mai încolo nu-și mai bătù capul.

Cu mare năcaz izbuti în sfârșit fata lelei Catrinei să înciocoloze scrisoarea următoare:

„Iubite Pavele!

Luca te-a încunoștințat, care este aflarea noastră, drept aceea nu mai fac vorbă încă odată despre acest lucru, ci numai îți împărtășesc, că sunt învoită cu toate ce le scrii într'al tău bilet, pe care l-am primit după-cum ți-a fost voia și pe care altcineva nu l-a cetit și nu-l va ceti. Drept să-ți spun și eu mă simțeam întocmai ca și tine, dar acuma las rușinea la o parte și-ți mărturisesc din tot sufletul, că tu îmi ești mai drag decât oricine pe lume. Să nu duci nici o teamă că te voi uita vr'odată, numai și tu să-ți aduci din când în când aminte de mine, căci altfel de bună seamă m'ai băgà în pământ. Incât privește

cununia noastră viitoare, să știi, că dacă va fi cu voia Celui de sus, eu nu mă voi da la o parte.

Multă turburare îmi pricinuește gândul, că te așteaptă fel de fel de primejdii. Ce n'ași da, să te pot scăpa din năcaz și să te aduc la ai noștri!... dar nu se poate. Trebuie să mă mulțămesc, rugând pe preacurata fecioară să-ți fie scut de apărare, ca astfel odinioară să-ți pot arătă cu câtă credință am așteptat venirea ta.

Te iubesc din toată inima și din tot sufletul și gândesc pururea la tine. Din această pricină n'ai de ce te îngrijî.

De bunica și de taică-tău voi vedea întocmai ca de ai mei și hainele ți le voi îngrijî cum trebuie. Asemenea te iert pentru sărutarea ce mi-ai trimis-o prin scrisoare. De cumva ași ști, că nu păcătuesc, ți-aș trimite și eu din parte-mi cea dintâiu sărutare, dar mai bine voi așteptă până' ne vom întâlni — dacă nu pe pământ, în raiu, cum zici tu. Inșă bun e Dumnezeu, el poartă grijă de toți și de toate și nu ne va uită nici pe noi.

Fii sănătos și nu te îngrijî de credința drăguței tale.

Petronila“.

VI.

Nepoata lui moș Voina duse hâr-tiile la poștă și rugă pe slujbaș să aibă grijă de ele, ca nu cumva să se piardă. Poștarul îi făgădui, că așa va face și în chipul acesta, după ce văzû însași cu ochii săi cum fu întocmită scrisoarea, fata se întoarse acasă cu inima liniștită.

Iși tot făceau socoteala oamenii noștri, în câtă vreme ar putea căpăta răspuns dela Pavel?

Veni secerișul; bucatele fură cărate de pe holde și apoi îmblătite. Nu mult după aceea sosi și geroasa iarnă cu ale ei turbate viscole, dar în sfârșit se trecû și puterea ei; ceriul se înse-nină din nou, păraele se desbrăcară de cojoacele de ghiață, iarba începû a încolți și codrul a se împodobî cu muguri, paseri de tot felul începură iarăș a ciripi cu veselie, plugul eși din nou la câmp, din nou se încredințară bucatele pământului — și dela Pavel nici o veste!

Intrebau sârmanii pe cei din Ro-coșin și pe alții dintr'alte sate, cum

mai stau lucrurile prin Țara Ungurească, și tot numai vești rele auziau. Li-se spuneà, că încă tot mai ține crâncenul răsboiu și că mulțime de oameni își prăpădesc vieața în chinurile cele mai grozave. Pricepură în sfârșit din ce pricină nu pot căpătà nici un răspuns dela prea iubitul lor: totodată însă li-se întristară sufletele foarte, bănuind, că poate se va fi prăpădit și el undeva și nici îngropat nu va fi ca toți creștinii.

Petronila rugà fără preget pe fecioara cea fără de prihană, izvorul îndurărilor, să se milostivească și să-i țină drăguțul în vieață și totodată să le trimită cât mai curând știri îmbucurătoare despre dânsul. Ceasuri întregi sta biata îngenunchiată în biserică din sat, sau la crucea din câmp și se închinà cu umilință.

Când ajunse la căsuțele noastre vestea, că Ungurii sunt bătuti și că răsboiul s'a sfârșit, pătrunseră din nou câteva raze de nădejde în piepturile rudeniilor cătanei. Din minut în minut așteptau cu nerăbdare sosirea unei vești dela Pavel, sau chiar întoarcerea lui.

Trecù însă multă vreme la mijloc, și de auzit nu se auzià nimic din nici o parte. Nădejdele să răciră cu totul. Femeile pierdură orice încredere în viitor: nici o mângâiere nu le mai puteà potoli lacrimile, ce le vărsau pentru acela, ce de bună seamă perise în bătaie.

Se apropià și toamna; foile îngălbinite începură a cădeà una după alta... și cu toții își pierdură nădejdea, că Pavel ar mai fi între cei vii.

Când treceà vreun om pe lângă casa lui Novac, bătrâna se uità îndată pe fereastră să vadă, nu cumva vine cineva cu vreo știre, iară Petronila ieșià la poartă, socotind că poate vor fi primit vecinii vreo hârtie. Ce schimbare groaznică se întâmplase cu baba și cu fata lelei Catrinei! Amândouă slăbiau văzând cu ochii: bătrâna se gârbovià din ce în ce, iară obrazul fetei se făcuse ca ceara cea albă. Toți se îngrijiau de sănătatea lor și nu fără cuvânt. Cine știe ce s'ar fi putut întâmplà, dacà o solie dela preaiubitul lor nu li-ar fi încălzit inimile din nou și nu le-ar fi chemat astfel din nou la viață?

Erà a doua Duminecă din luna lui Octomvrie, când se vedeà venind de cătră Rocoşin un om, ale cărui haine îl arătau să fie cătană. Ce e drept, arme nu aveà, dar haina cea albă şi cioarecii vineţi nu mai lăsau nimic de îndoit. Petronila şi cu bunica sedeau la fereastră, uitându-se afară, povestind şi cetind din când în când câte ceva din afumata Psaltire. Novac stà de vorbă şi se mai mişcă prin curte cu moş Voina, iar lelea Cătrina şi cu Mateiu erau acasă la ei şi ascultau pe Luca, marele cetet, care le tâlcuià nu ştiu ce dintr'o carte de şcoală.

Cum' zări fata noastră pe omul împărătesc, tresări deodată de-i căzù cartea din mână şi începù a strigà: „Pavel, Pavel!“ Bătrâna într'atâta se turburà, încât îndată s'ar fi aruncat pe fereastră afară, numai să fi încăput. Nepoţica băgă de seamă în curând, că prea se grăbise cu strigătul, deoarece cătana păşià încet de tot şi nu da nici un semn de nerăbdare; afară de aceasta erà mai mic la stat decât Pavel. Baba însă erà în stare să jure, că e Pavel şi nu alteineva. Ce-i păsà ei de-o schioapă două, mai

mult sau mai puțin! Nu aveà și acela cap ca toate capetele, ș'apoi nepotelul ei nu fusese oare îmbrăcat cu aceleași veșminte? Inzadar se încercă Petronila să o oprească de a ieși afară înaintea drumetului și a i-se face maică bună numai așa din flori de măr. Dar nici poveste! Cu toată slăbănogia ei, mai într'un picior, mai într'o cârje, baba se târâi până înaintea casei. Străinul stete locului, înainte de a-l oprî bătrâna. Acum și fata începe a crede, că cine știe... Dar tot nu erà Pavel. Acest lucru se desvâlî pe deplin, când de nou venitul o întrebă pe bătrâna — care nu apucase încă să-l îmbrățișeze — că unde șede Novac?

„Chiar aici, chiar aici“, răspunse sărmana bunică cu inima răcită din nou, „dar cum ne-ai turburat. Și noi avem un flăcău la cătane și mai-mai gândiam că-i fi Pavel al nostru“.

Drumetul grăi astfel: „Pavel se închină cu multă sănătate. Îl cunosc foarte bine și nici două săptămâni nu sunt de când ne-am despărțit unul de altul. Insuș el m'a rugat să dau pe aici“.

Ca printr'un farmec se însenină fruntea bătrânei; slăbiții săi ochi se umplură de lumină și de vieață ca în vremile cele bune. Repede îl apucă pe străin de mână și cu o sete, care nu se poate istorisi, îl întrebă: „Spune-mi.... spune-mi unde e drăguțul... Colo... colo, sus; sau mai trăește încă... Spune-mi... spune-mi, unde se află... unde se află.... și de ce... de ce nu scrie?”

Cătana oftă din greu, clătî din cap, își împreună amândouă mâinile și-i vesti, că pe bietul său fârtat îl lăsase la plecare în vieață, dar că nu știe ce se va fi întâmplat cu el, deoarece un afurisit de glonț...

Abià fù rostită vorba din urmă și bunică-i i-se făcù întunerec înaintea ochilor. Puterile o părăsiră, cârja-i scăpă din mână și sărmana căzù amețită jos pe pajiștea de dinaintea casei. După vreo câteva clipite se ridică iarăș pe jumătate, căută cu priviri rătăcite în toate părțile, apoi începù a smulge cu mâinile veșteda iarbă din jurul său, a se lovì cu capul de pământ și a chemà cu glasul cel mai jalnic din lume moartea să vie și să

o iee. Petronila — căci și ea eșise într'aceea la poartă — cu mare greutate și numai rușinându-se de cel nou venit fu în stare să se împotrivească crâncenei lovituri, ce i-o dete trista veste. Iși acoperi, biata, obrazul cu prestelca și începù a plânge și a se tânguì înădușit.

Cu inima mișcată și cu ochii plini de lacrimi ridică străinul pe bătrâna de jos, zicându-i, că nu trebuie să-și piarză toată nădejdea, deoarece nu este peste putință să se lecuească și Pavel, cum se lecuiseră atâția inși cu răni poate și mai grele decât a lui.

Baba nu putù băgă de seamă aceste mângăieri, deoarece nu-și venise încă în fire. Gemea numai, săraca, de te-ar fi pătruns la suflet: „un glonț... un glonț...” Fata însă fù mai cu luare aminte la vorbele din urmă ale drumețului. Peste tot ea își veni mai curând în simțiri, nu se lăsà cu totul durerii, ba chiar începù a mângăia pe desnădăjduita bătrână. În sfârșit se mai liniști și bunica și se înduplecà a intra cu nepoțica și cu străinul în casă, unde fură chemați îndată atât Novac împreună cu Voina, cât și lelea Catrina cu băieții ei.

Cătana începù a istorisì în următorul chip: „Eu și cu Pavel am slujit împreună sub același căpitan. Sunt din Lhota și anume am dat pe aicea, pe la d-voastră. Cum știți, atât eu, cât și Pavel am fost la răsboiu în Țara Ungurească. Multă vreme ne-a ferit Dumnezeu de ori și ce primejdie. Jur împrejurul nostru gemea pământul de morți și de răniți. Unul fusese lovit în cap, altul în piept; ici erà unul căruia i-se rupsese o mână, colo altul olog pentru totdeauna. Groaznică priveliște!... Dar n'ai ce face; așa e întocmirea lumii de acum. Ș'apoi în sfârșit se deprinde omul și cu grozăviile acestea.

Cum zic, în multe lovituri avurăm parte să rămânem amândoi neatinși. Dar într'una din ciocniturele cele mai din urmă, deodată văd, că Pavel cade la pământ și începe a se svârcoli. Sai iute la dânsul să aflu, ce s'a întâmplat; și ce văd?... țisneà sângele din el ca dintr'o fântână. Arată sărmanul cu mâna la picior, în care pătrunsese un spurcat de glonț dușmănesc. Nu mult după aceea căzù în leșin. Il duserăm mai mulți inși în-

dărătul șirurilor, la carăle cu răniți. Il luară frumușel de subsuori și de picioare și-l puseră pe un țol. Doftorul se uită la rană și acì îndată și înfipse cuțitul în carne“.

Povestitorul trebui să înceteze, deoarece bunicăi i se făcù iarăș rău. Tuturor celor de față li se puse o ceață dinaintea ochilor, iar Petronila pare că simțiã însaș durerile drăguțului ei.

Dupăce plânsul contenì, străinul vorbi mai departe: „Eu am fost silit să mă întorc din nou în foc. În sfârșit dușmanii rămaseră învinși. Unii din ei fură prinși, alții scăpară cu fuga. După biruința tăbărirăm aproape de un orașel, unde Pavel fù dus la spital. Zeci și sute de răniți se munceau săracii în chinurile cele mai grozave de pe lume, și nu puțini dintre ei își dădură sufletul. Fârtatul se căznì câteva săptămâni, dar mai apoi i se făcù mai bine și astfel fù trimis la Beciu. Pe drum i se deschise rana dela picior, încât numai cu multă greutate putù ajunge în orașul cel de căpetenie al împărăției și acì întrà iarăș în spital. Eu, cum am sosit în

Beciu, l-am și cercetat. Acuma eu mi-am sfârșit anii de cătănie, dar Pavel de se va mai face sănătos — și am bună nădejde că așa va fi — va trebui să mai slujească încă multă vreme. Drept să vă spun, cei dimprejurul lui îmi făcură cunoscut, că de cumva nu se va lăsa să-i tae piciorul, nu este peste putință să-și primejduiască vieața. El însuș îmi mărturisì, că de bună seamă va rămâneà olog pentru întreagă vieața lui. Mă rugă sârmanul să vă cercetez aici la casa d-voastră și să vă doresc din parte-i noroc și sănătate. Vă dă de știre, că a primit scrisoarea ce i-ați trimis-o și că aceasta este singura lui mângăiere pe lumea lui Dumnezeu. Ar dorì din tot sufletul să vă mai vază încăodată, fiind de bună credință, că în chipul acesta ar fi în stare să rabde cu liniștire toate chinurile, ori cât de grele ar fi. Vă roagă în sfârșit să-l pomeniți din când în când în rugăciunile d-voastră.

Ce se va fi ales mai pe urmă de el, nu pot să știu, deoarece la urma urmelor mă despărții de dânsul ca de un prietin și pornii spre casă. Trecând

prin ținutul acesta, mă abătui și pe la d-voastră, voind a-mi împlini făgăduiala ce i-am făcut-o“.

Oamenii noștri mulțămiră din toată inima ostașului pentru bunătatea lui și-l întrebă cum îl chiamă și unde s'a întâlnit mai întâiu și mai întâiu cu prea iubitul lor. Străinul trebui să mai spună încă odată întreagă istoria. Aminti că fărtatul său pomeniă de multeori numele Petronilei și întrebă dacă nu erà vorba de fata ce se află acum înaintea sa.

Nepoata lui moș Voina nu tăgădui, că ea este și cătana o întrebă mai departe: „Nu este așa, că d-ta ești soră cu Pavel?“

La această întrebare, Petronila simți deodată, că i-se sue sângele în cap și de nu s'ar fi grăbit bunica să răspundă în locul ei, de bună seamă ar fi trebuit multă vreme până să poată borborosi vreo câteva cuvinte.

Bătrâna vorbi astfel: „Dânsa este fata vecinei, dară drept să-ți spun, este ca și a noastră. Noi nu ne deosebim unii de alții. Și așa face și nepoțelul din cătane. De altfel Petronila

are o inimă ca pâinea cea bună și pe toți îi ajută și-i mângăie.

Călătorul nu se mai putea sătură privind la fata lelei Catrinei. Ii venea la socoteală flăcăului și acum înțelese cum se cade ce e cale pe vale cu fârtatul cel rănit.

Petronila nu mai zise nimănui nici un cuvânt, ci se puse pe gânduri, uitându-se așa înaintea ei. Dar după ce sfârșiră toți cu întrebările, își luă inima în dinți și rugă pe militar să facă bine și să-i spună în ce parte a Beciului se află spitalul în care zace Pavel și ce drum duce oare la satul înălțatului împărat?

Cel întrebat îi desluși toate lămurit și afară de aceea îi însemnă pe o hârtiuță tot ce eră mai greu de ținut minte.

Nici unul din cei de față nu bănuia ce scop să aibă întrebările fetei și drept aceea nici unul nu prea băgă de seamă la răspuns; numai bunica ascultă cu mare luare aminte vorbele cătanei, deoarece ea-și pusese de gând să plece și să-și cerceteze nepotul. Nu-și tăinuî bătrâna planul, ci îndată le și făcù cunoscut la ai săi, că a

doua zi des de dimineață va porni de bunăseamă la Beciu; totodată începù acì pe loc a se găti de drum și-i zise Petronilei să pună baeri nouă la traista cea mare și groasă. Toți ceilalți își dădură silință să o întoarcă pe baba dela hotărîrea luată, numai fata nu i se împotrivi de loc, ci făcù toate după voia ei. Ce e drept, și ea aveà un plan, îi erà însă rușine să-l împărtășească la ai săi față cu străinul. Tăcù ea, cât tăcù; când însă bunica eși în tindă să-i facă militarului, care erà să rămână peste noapte în gazdă la Novac, ceva de mâncare, Petronila se luă după dânsa și-i spuse fără nici un ocol, că drumul Beciului nu e pentru o bătrână de mai de-un veac de vreme, că prin urmare dânsa să rămână frumos acasă și că ea însași se va duce la Pavel în orașul de căpetenie al împărăției.

Dar de unde să vrea bătrâna?... I se părù mare lucru când îi dete voie nepoțicăi să o însoțească, de altceva nici poveste. Dar știți cum sunt hotărîrile omenești. Nu pot țineà cât lumea. La urma urmelor mai cu măguliri, mai cu rugăminți, mai cu să-

rutări, fetica o băgă în cofă pe baba. După această biruință să rezezi acasă și se pregăti de drum, ne mai dând seara aceea pe la Novac.

Bunica făcù îndată cunoscut celor din odae planul Petronilei. Moș Voina și lelea Catrina nu se împotrivară.

VII.

Pe drumul Beciului călătorește o fată mândră ca o zină. Ea duce pe umeri niște desagi de pânză albă, în cari are o pâne, puțină brânză, niște făină, un pic de sare, un cuțit, o lingură, vreo câteva primenele, un rând de haine și cartea de rugăciuni învălită într'un ștergar curat. Pasul ei este grabnic, ca și când o tainică temere, sau un dor învăpăiat i-ar munci inima. Buzele ei șoptesc din când în când rugăciuni umilite.

Noi o cunoaștem; e Petronila.

În zorii zilei plecase fata noastră de acasă. Cu toții o petrecuseră până la Rocoșin, chiar și bunica... Aici rămaseră ceilalți la lituighie, iară Novac însoți pe nepoata lui Moș Voina

până la oraș. Se duse cu ea la dirigătorie și-i scoase dreptățile trebuitoare pentru călătorie; în sfârșit îi arată cărarea Beciului. Ii părea rău bietului om că nu poate merge și el să-și vadă feciorul, dar n'avea încătrău. În vremea din urmă slăbise și îmbătrânise așa de tare, încât nu mai putea fi vorba de un astfel de lucru. Nu știa cum să-i mulțamească fetei celei atât de bună la inimă, și din toată sărăcia lui îi dete la despărțire doi zloți buni de cheltuială. Petronila nu voiă să pună mâna pe bani în nici un chip, zicând, că și-a luat ea de acasă ce-i trebuie, dar în sfârșit tot îi făcù pe plac vecinului, însă numai astfel, ca zloții să fie ai lui Pavel. Cu lacrimile în ochi își luă Novac noroc bun dela călătoare, binecuvântându-o în sufletul său ca pe însuș copilul său.

Mergea și tot mergea nepoata lui moș Voina. Ziua cea dintâiu avù parte de drumul cel mai plăcut. Vremea era frumoasă, de plouat nu plouă, arșiță nu era; știi cum e mai bine, nici cald, nici frig. Și așa călcând voincește, sara pe la toacă era tocmai în

satul Stupina. Nu se oprì fata noastră aici, ci aflând că nu tocmai departe este un sătuc, o luă mai încolo pe drumul împăratului până-mi ajunse în Necraşin. Aici se rugă mai întâiu și mai întâiu în vieța ei la o casă străină pentru sălaş pe noapte. Nimerì la nește oameni cu dare de mână și totodată buni la suflet, cari o primiră bucuros, întrebându-o că unde merge. Fetei îi venì nu știu cum să-și spună scopul călătoriei, cu toate acestea nu minți, ci mărturisì tot adevărul. Arătarea ei, nefățarnicita ei vorbire, precum și povestirile despre bunica, despre moș Voina și despre ceilalți ai săi dădură gazdelor dovezi destul de trainice, că au de lucru cu o fată de omenie. Drept aceea când călătoria noastră voi să-și scoată din desagi ceva de mâncare, nu fù lăsată să-și atingă merindea, ci fù poftită să șadă la masă cu toți ai casei. După cină nepoata lui moș Voina nu pregetă a ajutà slujnicilor la tors și a istorisì celor ce o primiseră cu atâta bunăvoință despre Rocoşin și despre alte sate și oraşe prin care trecuse. Mai târzior i-se aşternù într'un colț nişte

paie, i-se dete un țol de învălit; apoi dimineața căpătă iarăși ceva de mâncare și fù îndemnată să dea pe-acolo și la întoarcere.

Petronila mulțami din adâncul inimii pentru toate și după aceea, haide la drum mai departe. Când ajunsese în Iaroșov, se abătù puțintel pe la biserică, unde tocmai se ținea slujba, apoi grăbi iarăș mai încolo. Trecù prin Hradeț, prin Cimer și prin Bistrița; al doilea popas peste noapte îl făcù aproape de Țara nemțească. După ce trecù granița însă nu-i mai umblă așa de bine ca până acum. Cu Nemții n'aveà cum se înțelege, căci limba lor nu o pricepeà. Bucuria ei, când da peste cineva, care știà cehește!

Dar nu erà destul cu atâta. Unde nu mi-ți începură nește ploi reci și îndesate de o udau pe biata fată din cap până 'n picioare de mai multeori pe zi. De aveà noroc să dea seara peste căldurică, bine de bine, de nu, trebuià să tremure toată noaptea și tot cu hainele ude să rămână. Inșă cu toate năcazurile aceste a cincia zi tot fù în satul înălțatului împărat.

Petrecù noaptea într'o crâșmă mai de rînd și când se crepă de ziuă, porni pe o uliță înainte și intră în cea din-tăiu biserică, de care dădù. Multă vreme șezù îngenunchiată, rugându-se Maicei preacurate să-i ajute ca să-l găsească pe Pavel în vieață și sănătos și totodată să-i poată fi draguțului său spre folos și spre mîngăiere.

Adânc simțită fù această rugăciune!... I-se strîngea inima de frică, gîndind, că poate flăcăul nu mai este între cei vii, că poate tocmai în acele clipite se află pe patul morții, că a rămas olog, că va fi chinuit de dureri grozave. O cruntă neliniște făcea să-i tremure tot trupul, capul îi ardea ca focul, ochii i-se făcură izvoare de lacrimi.

În sfârșit se ridică, își mai făcù o cruce și eșind din biserică, se îndreptă spre locul, unde i-se spusese, că este spitalul cătănesc. Avea să meargă într'o parte foarte depărtată a orașului. Ulițele cele multe și întortochiate o făceau să rătăcească la tot pasul. În sfârșit după o mulțime de întrebări și după ce arată mai de multeori hârtiuța cu însemnările de acasă,

află locul căutat. Erà o zidire mare, foarte. Un ostaș înarmat se mișcă de colo până colo pe dinaintea porții, având să țină straje. Petronila se apropie de el și-l rugă să-i spuie, nu care cumva știe în ce loc este Pavel al lui Novac din Rocoșin.

Militarul sau nu pricepeà limba cehă, sau se temeà să steà de vorbă cu o fată în vreme de slujbă, destul că nu-i dote nici un răspuns și când nepoata lui moș Voina cercà să între în curte, o oprì de mânã și o împinse îndărăt, mormăind năcăjit pe sub mustețe. Ce erà de făcut?... Se dote la o parte sârmana, așteptând să vină cineva, care să o priceapă și care să-i dea vreun sfat. Mai multe cătane ieșiră din curte și plecară în deosebite părți, altele intrară înlăuntru. Călătoarea noastră dote frumos bună ziua la fiecare și întrebà de Pavel. Dar cine s'o asculte? — Câtiva o ținură de nu știu ce fel de femeie și o luară în bătaie de joc; dar văzând, că în chipul acesta îi pricinuesc durere, o lăsară în pace și și căutară de treabă.

Erà la amiazi; al treilea ostaș ținèà acum straje, și ispravă... tufă.

In sfârșit dete Dumnezeu și găsi fata noastră un om de omenie. Cătăna erà și acesta, dară după față se arată că este bun de pus la rană. Petronila își luă inima în dinți și-l întrebă: „Să nu-ți fie cu supărare, stau aici mai de azi dimineată și degeaba întreb pe toți de Pavel al lui Novac. Nu cumva știi D-ta ceva despre el? Și el este militar și ci-că se află aici la spital. E rănit la un picior“.

Ostașul se uită cu ochi mari la aceea, care îl întrebuse. Și el erà Ceh și cu dragă inimă voià să slujească un suflet de vița lui. Si cu atât mai vârtos erà gata spre ajutor, căci cunoașteà bine pe flacăul din Rocoșin și-l iubeà foarte. El răspunse:

„Drăguță, să ști, că se fi căutat cu lumina și nu nimeriai mai bine. Ei, dar ce să-i dau de știre fârtatului Pavel?“

— „Ah! strigà Petronila cu bucurie, așa dar tot mai trăește.“

— „Slava Domnului! zise cătana; cu chiu cu vai și-a scăpat pielea dela dubeală. Acum e tare și mare.“

— „Aș vrea din tot sufletul să mă întâlneșc cu el“, vorbi mai de-

parte fata lelei Catrine; „rudeniile m'au trimis anume. Fieți milă și-mi spune, unde l-aș putea află?”

Clouzal dete din umeri, drept semn, că prea mare lucru cere dela el, se uită în curte ca și când ar fi voit să afle ceva de bună seamă și apoi răs-punse:

— „Știi ce, dragută? Așteaptă d-ta puțină vreme, până ce eu și cu Pavel vom îngrijii să capeți intrare. Pe la trei ceasuri după prânz să te afli aci tot în locul acesta, eu voi veni și-ți voi împărtăși ce ispravă am făcut.”

Nepoata lui moș Voina îi mulțumì călduros militarului, iară acesta îi dete mâna vorbindu-i:

— „Mai încet cu mulțumitul, căci cine știe cum se va sfârși istoria. De multeori maica nu-și poate vedea fiul, nici sora fratele. Dar stăi, că-mi și uitasem să te întreb... Așa e, că d-ta ești soră cu Pavel?”

— „Ba nu“, zise Petronila mai cu jumătate de glas; „noi locuim mai la o parte de sat și suntem vecini cu ai lui — ne cunoaștem numai așa.“

Zărind roșata de pe obrazii Petronilei, Clouzal zimbî cu șiretenie, și voind să nu-i strice inima, începù a șăgui:

„Ei, dacă e așa treaba, apoi îi ești mai mult decât soră!.. De ce să te rușinezi de acest lucru? Nu este nici un păcat să ai drăguț sau drăguță, numai să-și păstreze omul cinstea neștirbită. — Ti!.. da ce noroc orb a dat peste hicleanul de ortac. O să joace bătuta așa șchiop cum e.. De bună seamă n'o să-l lași cu lacrimile pe musteață din pricina cusurului ce i-a rămas după bătae!”

Fetica ar fi voit să zică și ea ceva, dar nu știu cum, îi erà limba legată de tot. Abià abià borborosì un „da” și un „ba”. Știà el bine ostașul nostru, care erà pricina amuțirei acesteia năprasnice, drept aceea nu mai sporì multe, ci giugiulindu-o puținel cu mâna pela bărbie și zicându-i porumbița moșului, îi dete bună pace și se repezì în curte să-i vestească fărtațului cine îl căută. Petronila strigă după el să nu cumva să-i spună bolnavului că a făcut altora cunoscut că-i este logodnică. Șăgalnicul flăcău

râse cu hohot și-i făcù semn să nu se teamă.

Pavel tocmai ieșise cu învoirea mai marilor în curte la soare și ședeà pe o laviță. Lângă el stà răzimată cârja, cu care se sprijineà la umblat. Clouzal se așeză de cealaltă parte și-l întrebă, cum se mai laudă. Feciorul lui Novac răspunse, că nu mai simte nici o durere la picior, afară de când e vreme de ploaie. Și așa, unul una, altul alta, până ce începuseră a grăi despre cei de acasă. Cel din nou venit pomeni ca din întâmplare:

— „Voi nu locuiți tocmai în sat, ci mai la o parte“.

— „De unde ști?“ întrebà Pavel cu mirare.

— „Ce să nu știu eu? — Dar asta nu e nimic... Așa e, că totuș nu sunteți chiar singuri, ci tot aveți niște vecini!“

— „Avem!“

— „Și la vecini este o fată?“

Pavel căută în ochii soțului său și neștiind ce să creadă, răspunse uimit:

— „Este!“

Clouzal începù să zugrăvească în cuvinte pe fata vecinului; spuse cam cât e de mare, cum arată, ce ochi, ce, fel de păr, ce nas și ce bărbie are. Afară de aceasta mai pomeni despre toate celelalte însușiri ale Petronilei; până și hainele nu rămaseră uitate. Ba unde nu mi-ți începù diavolul de fârtat a grăi subțirel și drăgăstos, de ai fi putut jurà, că e nopoata lui moș Voina. Acum să te ții mirări și cruceli la flăcăul nostru!... Prietinel său nu fusese niciodată prin ținutul în care se află casa lui părintească și cu toate acestea Petronila îi erà cunoscută mai bine ca o soră. Cine să-i fi povestit despre dânsa. El însuș nu-i pomenise nici o vorbă. Unde să o fi putut vedea?

— „In Beciu!“ strigà Clouzal, când Pavel îi puse întrebarea din urmă.

Abià fură rostite aceste cuvinte și feciorul lui Novac și sări drept în picioare, ne mai aducându-și aminte de cârjă și de rană. De bună seamă ar fi căzut jos de-a rostogolul, dacă nu ar fi sărit ortacul său și nu l-ar fi apucat de subsuori.

— „Incet, încet, și vezi să nu cumva să-ți pierzi mințile! Petronila este aici și vrea să se întâlnească cu tine, dară cum ști, aceasta nu este cu putință până nu vom dobândi îngăduela celor mai mari.“

Nu știà ce să se mai facă flăcăul nostru. Iși strângeà soțul așa de tare de braț, de și pe el îl dureau degetele. Intr'un târziu numai, vorbì însetoșat foarte :

— „Adevărat să fie?... Unde este?... Cum a venit aici?... De ce a venit?... Du-mă îndată la ea!“

— „Prietine, prietine“, începù Clouzal, râzând și nu prea. „mai întâiu și mai întâiu lasă-mi mâna în pace, că mi-o rupi... Bre, bre, da mare pacoste pe capul omului mai e și dragostea asta!... Ascultă-mă, creștine! Tu n'ai voie să ieși afară și Petronila nu poate pătrunde la tine în nici un chip. Fi cu minte; ce naiba, doar nu mai ești de ieri dealaltăieri! La trei ceasuri vine doftorul să te cerceteze; nu uità să-l rogi să pue o vorbă bună pe lângă ofițeri, ca să aibă iertare fata a intrà în curte“.

Dar până la trei după amiazi erà un veac întreg. Ce să facă el atât amar de vreme?... Se mai mișcă prin curte, se mai uită prin poartă, se sui sus în odaie și-și rase barba ca să pară mai frumos, își perià hainele și se grijì cât se puteà mai bine. În sfârșit după așteptare îndelungată veni și doftorul. Pavel îl rugă cu umilință să facă bine și să mijlocească pe lângă ceilalți domni luarea păsului său în băgare de seamă. Până să i-se hotărască rugarea, feciorul lui Novac ieși iarăș în curte și iată!... Cine stà înaintea porții? — Petronila.

Ii făcù semn cu mâna sârmanul flăcău, chip că o vede; ea însă nu-l băgà în seamă, ci sta așa, uitându-se trist înaintea ei. Deodată însă privi cu luare aminte la ostașul din curte și nu știu cum i-se păru fața cunoscută de tot. El îi zimbì, tinse brațele cătră dânsa și începù a mișcă din buze, ca și când ar voi să-i spună ceva. Cine să fie? Pavel, Pavel de bună seamă! Și în părerea ei de bine uită cu totul de straja dela poartă și dete năvală în curte. Nu făcù însă fără vreo câțiva pași, când păzitorul și

puse mâna pe ea. Toate rugămintele, toate linguşirile, toate lacrimile îi fură zadarnice.

Pavel se mişcă şi el câţiva paşi înainte, dar văzând că e cu neputinţă să ajungă unul la altul, se oprî în loc şi făcù semn drăguţei sale să mai aştepte puţin. Mereu însă se uitau unul la altul. Flăcăul mişcă din câte din buze, îşi arată piciorul şi începù a umblà de colo până colo, voind să arete, că e pe deplin sănătos; fireşte, numai el ştia cât năcaz şi câtă durere erà pe capul lui. Intrebà de bunica, de taică-său, de moş Voina şi de ceilalţi ai Petronilei, dar se înţelege numai prin semne. Fata la toate da din cap, că așa este, ori pricepeà ori nu. Incepù mai departe bolnavul nostru să-şi mărturisească dragostea, puneà mâna la inimă şi poate că ar fi trimis şi a doua sărutare, dacă nu ar fi simţit că-l bate cineva pe umăr. Erà Clouzal, care-i spuse, că e oarecine îndărătul lui. Se întoarse feciorul lui Novac, şi iată doftorul şi domnii ofiţeri. Se cam ruşină flăcăul nostru, cu toate aceste însă îşi ieşi din buimăceală când i-se făcù cunoscut, că poate

vorbì și mai deaproape cu nepoțica lui moș Voina.

Domnii intrară înlăuntru, dar nu se putură oprì să nu caute furișați pe fereastră afară.

Pavel erà mai-mai să-și cuprindă drăguța în brațe; numai teama, să nu cumva s'o aducă în turburare îi mai potolì focul. O luă de mână, o duse lângă laviță și aici se așezară amândoi pe povestite. Intrebările și răspunsurile ținură două ceasuri întregi.

VIII.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Doftorul, care îngrijià de Pavel, erà din Moravia. Bunătatea de inimă a Petronilei îi plăcù foarte. Asemenea fù bine văzută nepoata lui moș Voina și de cătră ceilalți ofițeri, cari nu se puteau mirà îndestul de nevinovăția și de puternica ei iubire; fù bine văzută, deși știau cu toții, că scopul ei erà să le ia pe Pavel și să-l ducă acasă. Și în adevăr, ce erau să mai facă ei cu bietul flăcău? De slujit nu mai puteà slujì: aceasta o vedeà ori și cine. Totuș însă nu erà descurcat pe deplin și istoria se puteà trăgână

săptămâni și chiar luni întregi. Petronila văzù cum stau lucrurile și și puse în gând să cercè în tot chipul, ca să și scape drăguțul cât mai curând. Deși flăcăul se îndoia, că se va putea face vreo ispravă, fata noastră nu și pierdù curajul, ci când erà aproape să și ia rămas bun dela dânsul, îl rugă să o ducă la locuința domnului doftor. Ii mulțămì acestuia pentru grija, cu care a căutat pe Pavel și pentru bunavoința cu care a lăsat-o să se întâlnească cu el, totodată însă îl rugă cu stăruință să și facă milă și să și dea voie, ca să le ducă la ai săi singura lor mângăiere de pe lumea aceasta. Doftorul îi mărturisì, că lucrul, despre care vorbește ea, nu atârnă dela dânsul și că scăpatul din cătane nu e treabă așa de ușoară, fiind supusă unor rânduieli hotărîte. Fata lelei Catriné începù a povesti, cum s'ar bucurà sârmana bunică și toți cei de acasă, când ar vedea iarăș în mijlocul lor pe acela, pe care îl ținuseră atâta vreme de prăpădit; apoi făcù amintire, că Pavel e tare slăbit la trup și că ori și cum are lipsă la drum de cineva, care să și dea mână de ajutor.

„Așa este, ai dreptate“, răspunse doftorul și voind s'o încerce puțin, zise mai departe: „Dar bine, pentruce te îngrijești D-ta așa de mult de flăcăul nostru, căci dupăcum am priceput, nu-i ești nici soră, nici nevastă?“

Ca para focului se aprinseră obrazii fetei, în amândoi ochii i-se ivi câte un strop mare de lacrimi, care se scoborî în jos de-alungul obrăjilor, stropului întâiu îi urmă al doilea și așa mai departe, până când începù a plânge ca o băiată mică.

Vazând că a greșit, ofițerul o încredință, că doamne ferește n'a zis vorbele de mai nainte cu vreun gând rău, ci numai așa în glumă. Dar unde să se mai poată oprî nepoata lui moș Voina? Incepù a se jeluì, sughițând, că toată lumea o ține de rău și-și bate joc de ea, că nu-i este soră feciorului lui Novac. Luă pe Dumnezeu de martor, că Pavel îi fusese din copilărie ca un frate, și că ea umblă cu lucruri cinstite și nu cu scopuri deșerte.

Doftorului îi părù rău de tot, că-i pricinuisese durere sărmanei copile și în căința lui hotărî să-și pună toate silințele ca să-i mântuiască drăguțul.

Hotărîrea luată fù împărtaşită și Petronilei.

Dar ori și cum, tot mai erau de lipsă vreo câteva zile, până să se isprăvească istoria. Unde să aștepte până atunci fata din Rocoșin? Ofițerul o întrebă, dacă are gazdă cum se cade. Nepoata lui moș Voina mărturisî, că n'are pe nimenea în Beciu și că de dormit doarme într'o crâșmă de rînd din cealaltă parte a orașului. Doftorul văzînd nepotriveala acestui lucru, îi spuse că dacă vrea să ajute la câte ceva pe o doamnă lui bine cunoscută, va căpătî locuința și mîncare cum e legea. Bucuria Petronilei cînd văzî, că se poate scăpă odată de fumul și de larma pivniței în care dormise până acum! Cu inima mișcată urmă ea făcătorului său de bine până într'o casă din vecinătate. Aici rămase fata noastră la capul treptelor, iară doftorul se suî sus la doamna, despre care vorbise. În curînd venî o slujnică tot boemoaică și o chemă în odaia stăpînei sale. Această o primî cu dragă inimă, îi spuse să-și așeze lucrurile în bucătărie, îi dădù de mîncare și-i făcù cunoscut, cu ce are să

se îndeletnicească. Călătoria noastră după obicei îndată se și apucă de lucru cu toată osârdia.

Cucoana puțin pricepea limba cehă și mai puțin eră în stare să o vorbească, dar totuș îi plăcea foarte mult să stea de vorbă cu fata lelei Catrine. Cuvincioasa purtare a copilei dela țară, vorbirea ei înțeleaptă și nefățarnicia ei trebuia să câștige pe ori și cine. Afară de aceasta la lucru eră tare spornică și se pricepea ea de capul ei la tot ce trebuia dires sau așezat.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La început slujnica n'o prea aveà la inimă, temându-se ca nu cumva să o scoată din pâne. Harul stăpânei sale față de străină nu-i prea veneà la socoteală. Petronila însă se purtă cu ea ca cu o soră și totodată îi dete se înțeleagă, că nu va rămâneà multă vreme în satul înălțatului împărat. În sfârșit evlavia copilei noastre prefăcù pisma în cea mai călduroasă iubire. Cu căință adâncă văzù fata dela oraș cât se depărtase, în slujba ei cea îndelungată, de copilăreasca nevinovăție a nepoatei lui moș Voina.

Cu obrazii scâldați în lacrimi o îmbrățișă ea și-i mărturisì negrele păcate, în care se cufundase dela părăsirea uitatei case părintești. Amândouă fetele îngenunchiară cu umilință și începură a rugă fierbinte pe fecioara cea fără de prihană pentru iertarea oii ratăcite. Iară și iară pătrunseră rugăciunile lor până deasupra la albastrul ceriului, atât acasă sara înainte de culcare, cât și dimineața înaintea dumnezeescului altar. De obicei la încheiere se mai rostiau vreo câteva cuvinte atât pentru scăparea și deplina vindecare a lui Pavel, cât și pentru o bogată răsplătire a aceloră, care-l ajutaseră și care-l vor mai ajuta.

Doftorul nu pregetă a împărtăși din vreme în vreme Petronilei cum mai stă treaba cu scăparea flăcăului. Avea să se înfățișeze cât de curând la o căutare hotărîtoare și cusurul dela picior da bună nădejde, că bătrâna își va vedea nepotul în scurt timp. De altfel aflarea lui Pavel erà din ce în ce mai cum se cade; el însuș mărturisì drăgutei sale, când fata căpătă din nou voie să-l cerceteze, că se simte pe deplin sănătos.

În sfârșit veni și ziua mult dorită. Doftorul însuș aduse vestea, că flăcăul nu mai are nici o opreală din nici o parte și că poate porni acasă când îi va placea.

Cu inimă veselă și plină de mulțămire sărută Petronila mâna ofițerului și a binevoitoarei doamne. Totodată hotărî să și plece a doua zi.

Dimineața se înfățișă feciorul lui Novac la cocoana și-i mulțămî și el pentru sprijinul dat cu atâta bunătate de inimă unei necunoscute. Miloasa femeie le dorî cel mai fericit viitor. Asemenea făcî și pocăita slujnică; despărțirea de a sa îndreptătoare fî însoțită de lacrimile cele mai fierbinți. În sfârșit dete părechea noastră pe la domnul doftor, îi mulțămîră încă odată de toate facerile de bine și-și luara și dela dânsul rămas bun. Nici Clouzal nu fî dat uitării, ci și el fî încercat cu neșumărate binecuvântări.

Cea din urmă și cea mai călduroasă mulțămîtă fî îndreptată cătră părintele îndurărilor, care scosese lucrurile la un sfârșit atât de norocos.

Și așa mână în mână ieșîră tinerii noștri din uriașele uliți ale Be-

ciului. Când ajunseră afară la larg, se așezară pe o piatră mare ce se află pe marginea drumului și răsufară odată adânc. Și pe cât de săracă le fù vorbirea, pe atât de bogate erau simțirile ce le pătrundeau inima în acele clipite fericite.

Acum Pavel de vindecat erà vindecat, dar cu toate acestea tot nu-i veneà la socoteală să facă pe jos atât amar de cale. Știți, ca ori și ce om după boală, și mai vârtos el, care pătimise tocmai de picior! Merse ce merse, sprijinindu-se când de Petronila, când de cârje, dar dela o vreme... pace. Incepură a-l junghià nește dureri, de gândià că atâta-i este. Pe jos nu mai erà vorba de mers mai departe. Norocul lui, că se aflară oameni buni de inimă, cari ajungându-l cu carăle de dindărăt, îl puseră și pe el împreună cu drăguța sa. Și, mai ici unul de pomană, mai colea altul pentru câteva parale sau pentru un păhăruț de beutură, le ajutară să mai scurteze cel drum îndelungat.

In chipul acesta înaintà mereu părechea noastră spre Rocoșin. Cu sufletul plin de bucurie își zimbîà unul

altuia și se strângeau de mâni. Povesteau de cei de acasă și despre bucuria ce o va pricinui sosirea lor. De focul dela inimioară tăcură ca peștele, deși te-ai fi putut rămăși, că de bună seamă amândoi erau la unul și acelaș gând. Mai ales flacăul întorcea mereu vorba, ca să-și poată arăta dragostea; deocamdată însă nu-l prea slujî norocul. Numai a doua zi izbuciră a se da împreună pe brazdă. Pavel amintî de scrisoarea ce i-o trimisese și o întrebă de e mulțamită cu cele cuprinse într'ansa. Fetica se făcù roșie ca racul în oală, dar nu dete nici un răspuns hotărît. Feciorul lui Novac așintî gales ochii la dânsa și-i grăi:

„Petronilo!... Tu știi cât te iubesc, și de-ți aduci aminte, și tu mi-ai împărtășit, că mă ai la inimă. Ascultă! Acuma sunt schilav și prăpădit, drept aceea îți întorc cuvântul îndărăt. Poti să mă lași uitării, dacă nu-ți mai sunt pe plac.“

Nepoata lui moș Voina căută cu mahnire în ochii flacăului și deocamdată nu fù în stare să rostească nici o vorbă. Numai lacrimi amare începură

a-i udà arzătoarea față. Vorbire fără de cuvinte, dar plină de înțeles!... El o luă mișcat de mână, iar ea își sprijini capul de svâcnitorul lui piept. Greu cu greu izbuti să mărturisească sârmana copilă, că ea n'ar fi în stare să-l părăsească, chiar să fi rămas olog de amândouă picioarele.

Ii săltà inima de bucurie oșteanului, ochii lui înecați în lacrimi căutau spre albastrul ceriului, curate suspinuri de fericire ieșiau din sânu-i încălzit. Lumea întreagă erà cuprinsă și de zece ori înfrumșetată în Petronila. In aceste clipite de înalte simțiri nu cutezà nici măcar să desmierde fruntea iubitei sale. Lumea se prefăcuse deodată în cel mai sfânt altar și îngerul ce sta înaintea lui erà cel mai curat din toate cetele cele de sus.

Nu mult după aceea însă îi apucă un fel de voioșie șagalnică; îi aminti de sărutarea sa cea dintâiu și acum o întrebă de cum va s'a supărat pentru îndrăzneala luată. Fata coborî ochii cu rușine și-i mărturisi, că poate tot n'a fost fără de păcat, deoarece el a fost certat cu atâtea năcazuri, iar cei de acasă cu supărare atât de în-

delungată. Nu ținù de lucru cu minte nici ceeace făgăduise în scrisoarea ei și-l rugà să nu o țină de rău din această pricină.

De ce s'o țină de rău cătana? Dimpotrivă îi aduse aminte, că sărutarea cea dintâiu o amânase până la întâlnire, și acum, de!... așa s'ar cuveni.

Vezi tu ștregarul de Pavel!... Așa olog, cum erà, și tot îi mai umblă gândul pe la drăcii.

Insă nepoata lui moș Voina nu se dete cu una cu două, ci-i răspunse una și bună.

— Zău, Pavele, nu-ți șede bine să vorbești astfel. Lesne ar puteà Cel de sus să ne trimită iarăș un canon pe cap... Știu că mă iei în răs, dar n'am ce face. Trebuie să ne vedem mai întâiu la o rânduială. Până nu ne vom împreună unul cu altul pentru totdeauna înaintea altarului, să nu ne mai gândim la altceva, decât la harul cel mare, de care ne-a făcut ceriul părtași. Nici odinioară nu trebuie să uităm acest lucru.

Nu mai zise feciorul nici o vorbă, iar' fata, mulțămindu-i în inima sa

pentru ascultare, îl strânse de mână și așa plecară amândoi mai departe.

Când aveau să rămână undeva peste noapte, Pavel se ducea la judele satului, își arată dreptățile și cerea locuință. Petronila petrecea noaptea într'alt loc, nevoinde să dea pricină de bănuială nici asupra sa și nici asupra iubitului său. Numai în Necrașin bătură amândoi la aceeaș ușă. Fata voiă să arete pe Pavel acolo, cari o primiseră cu atâta bunăvoință la mersul ei spre Beciu, știind că de bună seamă le va face bucurie prietinoșilor oameni. Aici flăcăul odihni în odae, iar Petronila, ca și mai nainte, în tindă. Ziua următoare gazda-i puse în căruță și-i răpezî până în Camenița, unde aveă niște treburi de îndeplinit. Tinerii noștri îi mulțumiră din tot sufletul, rămânându-i îndatorați pentru întreagă viața lor.

În sfârșit seara pe nserate ajunseră în Rocosin. Se făcuse întunec cum se cade, când se apropiară de mult doritele căsuțe. La Novac eră lumină, iară la lelea Catrina nu se vedeă a fi nimenea acasă. Flăcăul rămase afară sub fereastră. Petronila bătù la ușă.

În curând i-se deschise și toți o încunjurară din toate părțile, Toți erau de față, nici chiar Luca și Mateiu nu lipseau. Tocmai povesteau bieții de cei din depărtare.

Bucuria ce strălucea pe obrajii copilei izgoni ori și ce temere. Când întrebau setoși cu toții despre cel cercetat... iată că se deschide ușa și cine intră — Pavel! Toți strigară de bucurie și se repeziră spre dânsul.

Deși cea mai bătrână, bunica izbuti să ajungă mai întâiu și mai întâiu la nepotel. Il luă de gât și începù a-l sărută, de multă vreme nu se mai putù apropiă nimene de el. În sfârșit îl cuprinseră toți din toate părțile. Bătrâna îl ținea de gât, Novac și moș Voina de brațul drept, lelea Catrina de cel stâng, iar băieții de aripile mantalei. Petronila privea cu veselie de-o parte, încă tot cu desagii purtați din Beciu până acasă pe umăr și zimbiă mulțămită.

La urma urmelor începură a se mai liniști... dar nu cu toții.

Bunica numai acum își dobândi glasul și începù a strigă cu lacrimile în ochi:

„Nu-l mai las, nu-l mai las, să mă taie bucățele-bucățele!... Cine, ce are cu odorașul meu, pe care l-am legănat eu, pe care l-am crescut eu?... Slavă ție, maică precestă, că mai învrednicit, să-l mai văd odată în vieța mea“.

Și dupăce plânse sărmana babă îndestul, începù a i-se vaità, cât suferise în lipsa lui. De bună seamă ar fi fost în stare să țină toată noaptea așa, de nu și-ar fi adus aminte, că poate-i va fi foame, mititelul. Numai în chipul acesta se despărți o leacă de el. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intr'aceea cătana se descărcă de ce aveà pe el, se puse jos și începù a povestì pățaniile. Dar nu care cumva să creadă cineva, că aceasta fù singura povestire. Aș... ți-ai găsit!... De zeci și sute de ori trebuì să spună acelaș lucru și bătrâna numai ureche erà totdeauna. Ea însaș istorisì de atâteaori, câți peri sunt în cap — firește nu la dânsa, -- cum a fost colo în bătaia ceea și dincolo în orașul cutare. Păcat numai că prea amestecà Beciul cu Țara Ungurească și bățiile scu pitalele... altfel să fi tot ascultat.

Se înțelege, că flăcăul mai avu să mai treacă prin doftoriile bunicii. In-dată, a doua zi, îl și îngropă în perini și în țoluri și nu-l mai lăsă să iasă la lumină, pânăce nu trecu o săptămână cum se cade. Până atunci mereu fù îndopat cu fel de ferturi și de bucățele bune. Și ce e drept așa ceva nu-i strică de loc, deoarece călătoria îl slăbise foarte mult.

În chipul acesta iarăș se puse pe picioare nepoțelul.. tot așa de rumen și de vioiu ca și mai nainte. Pacat însă de el, că tot se legănă puțintel când umblă și drept să vorbim, poate că lucrul acesta se va cunoaște câte zile va mai aveà.

Dar ce are a face aceasta? — Deabià mai are baba de cine îngrijì... căci iarăș a apucat-o bărbăția. Din nou vede, singură singurică — după-cum încredințează pe toată lumea — de toate trebile casei și nu-i mai trebuie nici un sprijin, Doamne ferește! Intinerise din nou, și de-i vom luà vorbele în aevea, simțià crescându-i puterile din zi în zi.

Ba adecă stăi! să nu ne grăbim, ca să nu greșim. Acuma tot nu mai

zise ea nimic, când flăcăul îi aduse un ajutor în casă... firește pe nepoata lui moș Voina. Veselia se făcù în scurtă vreme după întoarcere, în câșlegi. Tii! să fi văzut chef la bunica! Unde nu mi-ți începù să salte în horă, de rămaseră toate cele tinere de rușine!

Și fericirea ei ajunse la culme, când la vr'un an după cununie ședeà lângă leagăn și-și păzià nepoțelul. — Nu care cumva să gâндиți că e vorba de Pavel cel mare, de Pavel cătana, nu Doamne ferește! Erà un Păvelaș mititel, numai ian atâtica, căruia Petronila îi daduse vieața, iar bătrâna numele.

O! fericiți, de trei ori fericiți aceia, cari se iubesc cu iubirea oamenilor noștri. Bucurie nestrămutată este plata lor pe pământ și odată, odată... sus, dincolo de bolta cea albastră.....

(După Francisc Pravda).

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

cuprinde în anul 1914 următoarele broșuri:

În Ianuarie Nr. 34 *Povestea unei coroane de oțel*, de George Coșbuc. Povestire din războiul României pentru neatârnaire.

În Februarie Nr. 35 *Popa Tanda*, de Ioan Slavici. Povestire din viața poporului.

În Martie Nr. 36 *Emigrarea în America*, de unul care a fost acolo.

În Aprilie Nr. 37 *Dela sate*, de Ioan Agârbiceanu.

În Maiu Nr. 38 *Sfaturi pentru popor*, de N. Iosif, cu învățături pentru lucrările economice.

În Iunie Nr. 39 *Pavel Cătană*, tălmăcire din limba cehă, de Dr. I. U. Iarnik, profesor în Praga.

În Septemvrie Nr. 40 *Poezii*, de Ștefan O. Iosif.

În Octomvrie Nr. 41 *Povestiri din viața țărănilor*, cartea a III-a de Ioan Pop Reteganul.

În Noemvrie Nr. 42 *Cheia de aur a raiului*, tălmăcire din nemțește.

În Decemvrie Nr. 43 *Din trecutul Românilor ardeleni*, de Dr. Ioan Lupaș, și Nr. 44 *Calendarul Asociațiunii* pe anul 1915, întocmit de Oct. C. Tăslăuanu.
